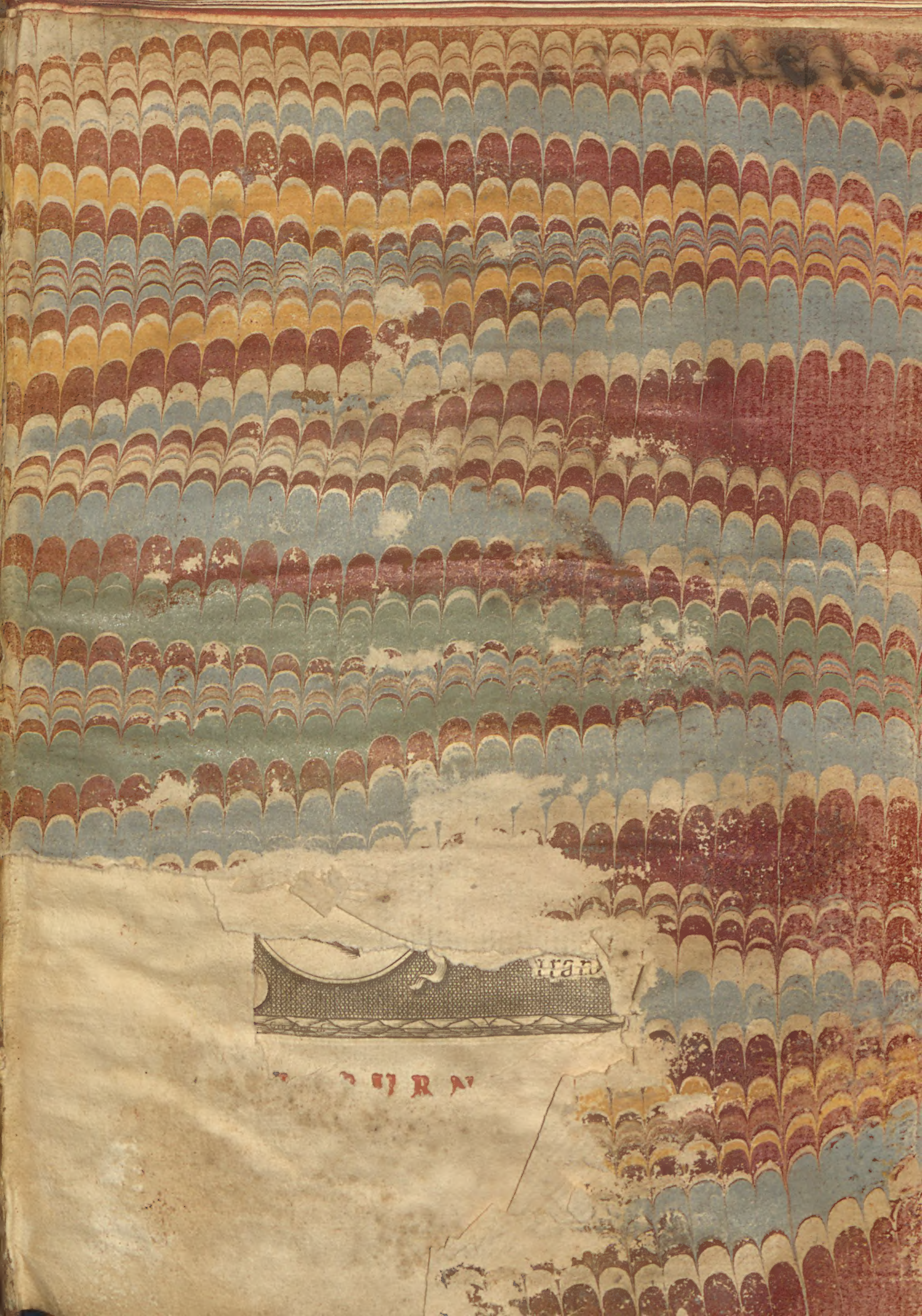

tran

tran

EDUARDI CORSINI

CL. REG. SCHOLARUM PIARUM

IN ACADEMIA PISANA

HUMANIORUM LITTERARUM

PROFESSORIS

DE

MINNISARI

ALIORUMQUE ARMENIAE REGUM

NUMMIS

ET ARSACIDARUM EPOCHA

DISSERTATIO.

LIBURNI MDCCLIV.

Typis ANTONII SANTINI & SOCIORUM

Superiorum permissu.

NOBILI VIRO

PHILIPPO VENUTO

PRAEPOSITO ECCLESIAE LIBURNENSI
ET REGIAE HUMANARUM LITTERARUM,
ET INSCRIPTIONUM
PARISIENSIS ACADEMIAE SOCIO

EDUARDUS CORSINUS

ACADEMICUS ETRUSCUS
FELICITATEM.

Ides quam facile & dignitati, & voluntati tuae morem gesserim, VENUTI Clarissime, dum officii, ac promissi memor hunc Regem, quem mihi iampridem spectandum, atque illustrandum obieceras, diademate quidem suo, regioque titulo insignem; sed nova tamen luce, meliorique, ut opinor, cultu a me exornatum

ad Te redire nunc patior. Ita nimirum barbari, atque ad hanc uſque diem incogniti Regis nomen, regnum, aetatem, fortunam, quae denſa fere caligine circumſepta fuerant, in lucem extulo, ut ille nunc demum Regibus aliis inſeri, eiusque Nummus in poſterum una cum ceteris eruditae Antiquitatis cimeliis Eruditorum oculis obverſari iam debeat. An vero ego rite feliciterque haec omnia praeſtiterim, accuratiores alii facile intelligent; Tuque omnium maxime iudicare profecto poteris, quippe qui ingenio, doctrina, atque accurata Nummorum, aliorumque veterum Monimentorum cognitione mirifice excellis; ideoque in hoc pulcherrimo, graviſſimoque ſtudiorum genere eximiam prorſus laudem non Italiae ſolum, ſed exterarum quoque Gentium conſenſione es conſecutus. Nihil eſt ſane quod in exprimenda praeſertim Numiſmatis facie, eiusque characteribus accurate exſculpendis optandum reliquerim. Etenim non modo ectypam ipſius imaginem diligenter expreſſi, quae olim Romae excepta a Te fuerat, dum Nummus

ipſe

ipſe a Palatio non inglorio Antiquitatis cultore aſſervabatur, mihique perhumaniter conceſſa a Te fuit; verum etiam imaginem ipſam cum argenteo Nummo conferre mox volui, quem in uberrimo, ditiſſimoque rariorum Numiſmatum theſauro Stoschiano Florentiae conſpexi. Haec omnia tamen, ut optime intelligis, facile praeſtari a me poterant; ſimulque veteris Hiſtoriae praeſidio Rex aliquis inveniri, cui typus, ornatus, ſymbola, characteres omnes huic Nummo inſculpti adſcribendi viderentur. Id vero moleſtius, longeque, ut ingenue fatear, difficilius profecto fuit aeram illam exponere, quae Nummo inſcripta conſpicitur, ideoque in Parthica Arſacidarum epocha annum illum inquirere, qui tum numeralibus hiſce notis, tum Minniſari Regis aetati iam ex Hiſtoricis exploratae conveniret. Ea nimirum intelligi, ſimulque componi vix poterant, niſi Traiani Caeſaris iter in Parthos ſuſceptum ſexennio antiquius probaretur, quam communis, & conſtans eruditorum hominum ſententia ferat; praeſertim vero celeberrima Arſacidarum

epo-

iudicio tuo ornaveris, alacrius ad cetera proferenda ego incendar, quae iampridem de plurimis Graecarum Urbium Nummis adnotavi, ut ipsarum series a Cl. Harduino contexta, additis centum ac quinquaginta Urbium aliarum Nummis, quae in ipso desiderantur, uberior, atque illustrior habeatur. Interim vero quaeso obtestorque ut exiguum hoc observantiae in Te meae, simulque memoris gratique animi monimentum, ea qua cetera complecti soles humanitate complectaris, meque tui amantissimum amare pergas.

Pisis nonis Decembribus anni 1753.

§. I.

Minnisari Armeniae Regis Nummus, atque Aera ipsi inscripta, exposita Regis huius aetate, ac fortuna, explicatur.

MInnisari Regis Nummus, quem ipse omnium primus in lucem hic profero, argenteus, ac tetradrachmus est: cuiusmodi fere plerique Parthorum, atque Armeniorum Regum Nummi esse solent. In principe, vel antica eius facie senile Regis caput diademate ornatum, promissis capillis, longaque barba insigne conspicitur; in adversa vero vir nudus veluti cippo insidens exhibetur, qui sinistra quidem ad cippum demissa ipsi insistere videtur; dextera vero elata clavam ad dextrum usque genu pertingentem ipsique fere incumbentem suspensam tenet. In sinistra areae parte characteribus a summo ad imum tendentibus in extimo quidem versu legitur. . ΑΣΙΛ . . in interiori vero ΜΙΝΝΙΣΑΡ . . in dextra autem ante sedentis viri faciem litteris item superne descendentibus ΣΩΤΗΙΡ. . infra

infra ſedentis viri pedes characteres ΤΛΓ; inter elatam dextram, ipſique ſubiectum genu character Κ; denique prope ſedentis vultum monogramma |Λ| impreſſum conſpicitur: ut proinde, ſublatis erroribus, ſuppletiſque lacunis, integra inſcriptio eſſe debeat ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΙΝΝΙΣΑΡΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ. ΤΛΓ. *Regis Minniſari Servatoris*. Anno 333.

Si Regis facies huic Nummo impreſſa cum ceteris hactenus vulgatis Regum vultibus conferatur, nulli propemodum ſimilis deprehendi illa poterit; quamvis promiſſa coma, barba, ac diadema in pleriſque Arſacidarum Nummis occurrant. Hic ipſe tamen adverſae partis typus in duplici *Monneſis* Parthorum, ſive Armeniorum Regis Nummo conſpicitur; quorum alter a Vaillantio *(a)* cum epocha ΥΚΒ. alter a Maffeio *(b)* deſcribitur cum epocha ΥΚΕ. atque in utroque legitur ΒΑCΙΛΕΩC ΜΟΝΝΗCΟΥ ΣΩΤΗΡΟC *Regis Monneſis Servatoris*; ac Vaillantius optime exiſtimavit in adverſa Nummi facie Herculem cippo inſidentem, clavamque laeva (*dextra* dicendum erat) geſtantem exhiberi. Itaque haec maxima affinitas, quae inter *Monneſis* ac *Minniſari* Nummos reperitur, ſive diadema, crines, & barbam, ſive potius characterum ordinem, ſitum, atque aeram, praeſertim vero adverſae partis typum conſideres, facile, ut opinor, certoque oſtendit *Minniſarum* hunc Armeniae, aut Parthiae Regibus accenſendum eſſe, quibus Monneſes ipſe Vaillantio, ac Maffeio iudice adſcribi debet.

Nihil eſt autem cur in inquirendis cauſſis hic immorer, quibus in Monneſis, ac Minniſari noſtri Nummo *Herculis* effigies inſculpta fuit. Facile nimirum hoc ad veterem conſtantemque famam referri poterit, qua Armenii a Theſſalis oriundi dicebantur *(c)*, adeoque facile

(a) Hiſtor. Arſacid. p. 339. & Geſn. Tab. I. num. 26.
(b) Gall. Antiqu. Epiſt. 22. pag. 114.
(c) Strab. Lib. XI. pag. 530. Iuſtin. Libr. 42.

facile cum ritibus aliis Herculis quoque cultum ad Armenios, ac Parthos transtulisse videntur. Fortasse tamen verisimilius uterque Rex, qui ΣΩΤΗΡΟϹ *Servatoris* titulo gloriabatur, *Herculem* in Nummis expressit, qui mortalium plurimos tyrannidis, ac servitii jugo pressos liberavit; ipsorumque *Servator* vocari meruit. Quicumque vero charactere K, qui in Minnisari Nummo conspicitur, urbem illam designatam existimet, in qua Nummus cusus fuerit, is facile plures in Parthia, Mesopotamia, aut Armenia urbes inveniet, quarum nomen ab eo charactere exordiatur; cum certe character ille nota numeralis esse non possit, qua annus ab inito regno designetur, ut inferius demonstrabitur; ceteraeque litterae Π A simul implexae non aliud, quam artificis aut monetarii nomen, contineant.

Quandoquidem vero in Scriptoribus, ac monimentis aliis, quae ad haec usque tempora pervenerunt, nullibi sane *Minnisari* nomen occurrit, sed a Dione solum *Manisarus* quidam Armeniae, ac Mesopotamiae Rex memoratur; ac Minnisari nostri aetas, aera nempe Nummo inscripta, cum ejus Manisari aetate mire conspirat, nullus propemodum dubito, quin Nummus iste, quem illustrandum suscepi, ad Manisarum Armeniae Regem a Dione memoratum referri debeat.

Ut autem id clariori quo poterit ordine demonstretur, simulque Minnisari nostri nomen, aetas, regnum, ac fortuna accuratius ostendatur, ex variis Parthicae simulque Romanae historiae Scriptoribus observasse iuverit quod primis fere Traiani Augusti temporibus, qui anno V. C. 851. imperium suscepit, Pacoro Parthorum Regi *Chosroes*, (*a*) aut *Cosdroës*, (*b*) sive ut ab aliis vocatur, *Osroes* (*c*) successit; quemadmodum Tiridati, qui Armeniae regnum anno V. C 819. a Nerone obtinuerat, Exedares filius successerat. Exedarem autem hunc Chosroes Parthorum rex Armenia spo-

(*a*) Vid. Vaill. p. 305.
(*b*) Aurel. Vict.
(*c*) Dio Lib. 68. & Excer. Legat. num. 56.

ſpoliavit, ut regnum illud Parthamaſiridi tribueret, qui ex Dione quidem Pacori filius, & Choſrois ex fratre *nepos* videtur; ſed vere tamen, ut emendato Dionis textu oſtendit Tillemontius *(a)*, Choſrois eiusdem frater erat: quum Choſroes ipſe non Vologeſis, ut ex depravato Dionis loco putavit Vaillantius, ſed Pacori filius eſſet. Quum vero Traianus imperii Romani iura, ac maieſtatem violatam eſſe cenſeret quod Armeniae Rex Parthamaſiris (non Exedares, ut putavit Tillemontius) a Parthis intruſus, non a Caeſare electus eſſet, anno V. C. 859 in Orientem bellum Parthis illaturus conceſſit; dumque Athenis degeret, a Choſroe tum munera, tum Legati advenere, qui Choſroi quidem pacem, Parthamaſiridi vero regiam Armeniae coronam impetrarent; quod Exedares neque in Parthos, neque in Romanos officii memor, adeoque merito expulſus diceretur. Traianus autem, repudiatis Parthorum muneribus, Legatis reſpondit ſe, cum demum Syriam inviſiſſet, ea, quae fieri par foret, curaturum. Deinde vero memorat Dio quod Traianus tum *Abgari*, tum *Manni* Legatos audivit; Parthamaſiridis vero litteras, quas ille prius adhibito, mox diſſimulato *Regis* titulo ad Caeſarem dederat, contempſit; quumque ipſum Traianus Elegiam Armeniae urbem adveniens excepiſſet, omnem retinendi regni ſpem ipſi adempſit, quippe qui diceret Armeniam non alteri, quam Romano Populo, ſe conceſſurum. Itaque praeſidio opportunis Armeniae locis impoſito Traianus Edeſſam venit, ibique primum Abgarus Oſrohenes, quae Meſopotamiae pars eſt, Phylarchus aut Regulus Traianum adivit, quod antea facere detrectaverat, *(b)* ὥσπερ ὁ Μάννος ὁ τῆς Ἀραβίας πλησιοχώρȣ, ὁ Σποράκης ὁ τῆς Ἀνθεμȣσίας φύλαρχος *ut Mannus Arabiae finitimae*, & *Sporaces Anthemuſiae* in Meſopotamia *Phylarchus*. Interim vero Dione *(c)* teſte τȣ̃ Τραιανȣ̃ ἐς Μεσοποταμίαν ἐλθόν-

(a) Hiſt. Imper. in Traian. art. 28. & not. 18.

(b) Dio Lib. 58.

(c) Libr. 59.

ἐλθόντος, καὶ τοῦ Μάννου ἐπικηρυκευσαμένου, καὶ τοῦ Μανισάρου Πρέσβεις ὑπὲρ εἰρήνης, διὰ τὸ τὸν Ὀσρόην ἐπιστρατεύειν αὐτῷ πέμψαντος, καὶ τῆς τε Ἀρμενίας, καὶ τῆς Μεσοποταμίας ἑαλωκυίας ἀποστῆναι ἑτοίμως ἔχοντος, οὔτε ἐκείνῳ πιστεύσειν τὶ ἔφη πρὶν ἀνελθὼν πρὸς αὐτὸν, ὥσπερ ὑπισχνεῖτο, τοῖς ἔργοις τὰς ἐπαγγελίας βεβαιώσῃ, καὶ τὸν Μάννον ὑπώπτευεν *quum Traianus in Mesopotamiam venisset, ipsique pro componenda pace praecones, & Legati missi forent tam a Manno, quam Manisaro, cui bellum Chosroes inferebat, ideoque se hic Armenia, ac Mesopotamia, quam ceperat, discessurum promitteret, nullam Manisaro se fidem habere dixit, priusquam ad se profectus, quemadmodum pollicebatur, promissa factis confirmasset; Mannum vero suspectum habuit*. Hinc Traianus Adiabenem ingressus, mox Nisibi, Batnisque occupatis *Parthicus* ab exercitu vocatus fuit, expulsisque Regulis omnibus Armeniam, ac Mesopotamiam in Romanae Provinciae formam redegit: unde in Nummis Traiano mox cusis legitur: (a) *Armenia, ac Mesopotamia in potestatem P. R redactae*. Sic optime in Eutropio (b), & Festo (c) dicitur *sub Traiano Principe Regi maioris Armeniae diadema sublatum est; & per Traianum Armenia, Mesopotamia, Assyria, & Arabia Provinciae factae sunt;* quinetiam Eutropius, eiusque Graecus Interpres Paeanius *Parthamasiridi*, sive, ut is appellat, *Phartosiridi* non diadema solum, sed vitam quoque ereptam fuisse dicit. Quandoquidem vero aut in Nummis, aut in Scriptoribus illis nihil omnino de Parthia, vel Chosroe memoratur, dubitari sane vix poterit quin Traianus ipsi placatus ei Parthiae regnum confirmaverit. Certe Aurelius Victor res a Traiano gestas enumerans ait: *imperati obsides Persarum Regi nomine Cosdroe*, adeoque Parthiae regnum eidem Chosroi relictum esse demonstrat. Accedit etiam quod ubi primum Traianus in Orientem pervenit, Chosrois, ac Parthorum res mire florebant,

(a) Vaill. Tom. I. pag. 47.
(b) Lib. VIII. c. 3.
(c) Cap. 14.

bant, ut is Exedari & Maniſaro Armeniae Regibus bellum inferre, ac Parthamaſiridi fratri Armeniae regnum vindicare potuerit. Ubi vero Traianus extremis etiam Orientis finibus peragratis Babylonem conceſſit, ipſam fere deſertam invenit *ἅτε ϗ τῆς τῶν Πάρθων δυνάμεως ἐκ ἐμφυλίων πολέμων ἐφθαρμένης, ϗ τότε στασιαζούσης quum Parthorum potentia civilibus bellis imminuta foret; ac tunc quoque* inter illos *ſeditio reperiretur*.

Itaque perſpicue apparet quod in primo Traiani adventu nullus omnino Romanorum Praeſes in Parthia conſtitutus, ſed Parthis ipſis imperium relictum fuit; ut proinde mox Parthi non Romanis infeſti, ſed civilibus ſolum diſcordiis diſcerpti, turbatoque Choſrois imperio vexati fuerint.

Pleraque ex his in Oriente geſtis a Vaillantio (*a*) quoque in *Arſacidarum hiſtoria* fuſe, accurateque deſcribuntur; niſi quod ille Parthicam hanc Traiani expeditionem anno ſolum V. C. 865. ſuſceptam putavit; quemadmodum ſane Loydius, (*b*) Fabrettus, (*c*) Noriſius, (*d*) Pagius, (*e*) Baſnagius, (*f*) aliique plurimi Parthicum hoc iter poſt *ſextum* Conſulatum anno V. C. 865. a Traiano Romae *ſuſceptum* contigiſſe contendunt. Tillemontius (*g*) vero, quo certe nemo ſubtilius atque accuratius hanc temporum rerumque geſtarum ſeriem exploravit, Baronii, ac Petavii veſtigiis inſiſtens Parthicam hanc Traiani Caeſaris expeditionem exeunte anno V. C. 859. contigiſſe demonſtrat. Ut autem omnia, quae a Noriſio, ceteriſque propoſita fuerant, accurate explicari, ſimulque rite componi poſſint, Tillemontius ipſe obſervavit quod duplex Traiani in Orientem iter diſtingui debet; ut in primo quidem Traianus Armeniam, ac Meſopotamiam in Romanae

(*a*) Pag. 305.
(*b*) De Ep. Ignat.
(*c*) De col. Traian. pag. 290.
(*d*) Epiſt. conſul. pag. 72.
(*e*) Critic. ad an. Chr. 105.
(*f*) Annal. Eccleſ. ad ann. 112.
(*g*) Hiſt. Imper. in Traia. Art. 28. & Nota 18. pag. 509.

nae Provinciae formam redegerit, Parthiaeque regnum Chosroi reliquerit; in secundo vero Parthis ipsis, expulso Chosroe, Regem alium concesserit.

Ac certe quidem Traianum Armenia iam pridem recepta Romam rediisse, iterumque Roma in Orientem profectum esse ex Nummis etiam ostendi posse putaverim, si cum Dionis historia conferantur. Siquidem Scriptor ille quum dixisset Armeniam a Traiano Caesare sine praelio receptam, Romanoque Populo tributam esse, mox subdit Ἀπήντων αὐτῷ οἱ τῇδε Σατράπαι, καὶ Βασιλεῖς μετὰ δώρων. Παρθαμασίρην τὸν Ἀρμενίων ἐτιμωρήσατο. Ἐπεὶ δὲ πᾶσαν τὴν Ἀρμενίων χώραν εἷλε, καὶ πολλοὺς τῶν Βασιλέων τοὺς μὲν ὑποπεσόντας ἐν τοῖς φίλοις ἦγε, τοὺς δέ τινας καὶ ἀποθάνοντας (legendum puto ἄποντας ut hi postremi veluti *absentes* a prioribus, qui Traiano *occurrerant*, distinguantur) ἀμαχεὶ ἐχειροῦτο, τάτε ἄλλα ἐψηφίζετο αὐτῷ πολλὰ ἡ Βουλή, καὶ Ὄπτιμον, εἴτ᾽ οὖν Ἄριστον, ἐπωνόμασεν. *Satrapae, qui regionem tenebant, Regesque cum muneribus ei occurrerunt .. Parthamasirem Armeniorum Regem punivit, captaque universa Armeniae regione Reges, qui deditionem fecerant, in amicorum numero habuit; quosdam vero etiam absentes absque pugna cepit; eique tum alia plura decrevit Senatus, tum praesertim Optimi cognomentum concessit*. Itaque ex Dione, & Zonara quoque *Optimi* nomen tunc primum Traiano Caesari Romae concessum fuit, quum is Armeniam expulso Parthamasiride, ceterisque Regulis omnino sublatis occupasset; ideoque, cum in Nummis pluribus Romae percussis *Optimi* nomen Traiano tributum occurrat, (*a*) in quibus ipse *Consul V.* vocatur, dubitari certe vix poterit quin Traianus Armeniam subegerit, atque *Optimi* nomen obtinuerit ante annum V. C. 865. quo *sextum* Consulatum Romae suscepit. Ita quoque, quum in Nummis aliis (*b*) *Optimi* titulus observetur, simulque *Profectio Augusti* memoretur,

(*a*) Vaill. Tom. II. p. 121. Gesn. Tab. I. n. 78.
(*b*) Ibi, & Tom. I. p. 47. 49.

retur, facile exinde apparet Traianum etiam post subactae Armeniae tempus atque *Optimi* nomen ipsi tributum aliquando Roma discessisse: quod fieri certe, vel explicari non posset, si semel tantummodo adversus Armenios, ac Parthos anno V. C. 865. Roma profectus in Oriente obiisset. Haec ipsa quoque Traiani expeditio ante annnm V. C. 865. suscepta pulcherrimo Antiochenorum Nummo (*a*) confirmari poterit, in quo perspicue legitur: ΔΗΜΑΡΧ. ΕΞ. ΥΠΑΤ. Ε. *Tribuniciae Potestatis*, *Consul V*. Etenim, si Nummus ille tum cusus fuit cum primum Traianus Antiochiam advenit, ut Cl. Editor existimavit, perspicuum fiet Traianum in Orientem ante Consulatum *sextum*, adeoque ante annum V. C. 865. concessisse; quemadmodum sane perspicuis temporum characteribus adventus ille Antiochiam in Malelae historia (*b*) anno V. C. 860. tribuitur; atque in Actis S. Ignatii Martyris perspicue diserteque legitur quod Martyr ille *nono* Traiani imperantis anno, *Sura*, & *Senecione Consulibus*, hoc est anno 860. ineunte Ianuario mense, Traiano Antiochiae degenti, atque in Armenios, & Parthos moventi oblatus fuit. Denique eximius alter Traiani Nummus habetur, (*c*) in quo Caesar ipse ΑΡΙCΤ. CΕΒ. ΓΕΡΜ. ΔΑΚ. ΠΑΡΘ. *Optimus*, *Augustus*, *Germanicus*, *Dacicus*, *Parthicus* appellatur, simulque *decimus* imperii ipsius annus expressus conspicitur. Ergo anno V. C. 861. in quem *decimus* imperii annus incurrit, Traianus iam *Optimi*, atque a militibus saltem *Parthici* nomen acceperat, ideoque Parthicum iter ab illo susceptum ad annum V. C. 859. referri debet.

Itaque non ex Scriptoribus solum, quos Tillemontius accuratissime exhibuit, sed ex Latinis etiam, Graecisque Nummis, quos eo libentius hic protuli, ut vexatis adeo Ignatii Martyris Actis hinc etiam splendor, ac preasidium accederet, ostendi iam poterit quod duplex

(*a*) Vaill. Tom. II. p. 127.
(*b*) Libr. XI. init.
(*c*) Gesn. Tab. 80. n. 11.

plex Traiani in Orientem profectio agnosci debet; ut in prima quidem Chosroi placatus obsides solum ab illo receperit, solaque urbe Nisibi, Batnisque ceptis *Parthici* nomen obtinuerit; in altera vero, cum Chosroes aut a Parthis ipsis expulsus foret, aut fidem Traiano obstrictam violasset, Parthis ipsis novum Regem constituerit. Siquidem, Dione (*a*) teste, cum Traianus occupata iam Ctesiphonte regia Parthorum urbe, *Parthicus* iterum a militibus appellatus esset, ad ultimas Orientis plagas penetrasset, indeque reversus Arabas, atque Armenios aliquid adversus Romanos moliri deprehendisset, φοβηθεὶς μὴ καὶ οἱ Πάρθοι τι νεοχμώσωσιν, βασιλέα αὐτοῖς δοῦναι ἐτέλησε *timens ne Parthi quoque aliquid novi molirentur, proprium Regem illis dare decrevit*. Hinc Ctesiphontem rediens Exedaris filium Parthis Regem imposuit, quem Dio *Parthamaspatem*, Spartianus *Psamatosirim*, Malela (*b*) *Parathemasphatem* appellat; adeoque tunc primum in Traiani Nummis, in quibus is *Consul VI* & *Parthicus* appellatur, *Parthia capta*, (*c*) & *Rex Parthus*, (*d*) & *Rex Parthis datus* (*e*) memoratur. Quandoquidem vero deinde *Parthi Partamaspatem detestati regi suis moribus coeperunt*, (*f*) Hadrianus Traiani successor *Psamatosirim, quem Traianus Parthis Regem fecerat, quod eum non magni ponderis apud Parthos videret, proximis Gentibus Regem dedit* (*g*), Armeniis nimirum, qui in Exedaris eius patris defuncti locum eum petebant; quemadmodum Chosroes iampridem a Traiano pulsus annuente Hadriano Caesare Parthorum regnum recuperavit; ut proinde Hadrianus ipse Chosroem ad amicitiam invitaverit, ipsique filiam a Traiano captam restituerit (*h*).

B Per-

(*a*) Lib. 68.
(*b*) Lib. XI.
(*c*) Gesn. Tab. 75. num. 50.
(*d*) Vaill. Tom. I. pag. 50. & II. pag. 922.
(*e*) Gesn Tab. 75. num. 13.
(*f*) Dio Lib. 69.
(*g*) Spartian.
(*h*) Spart. cap. 7.

Perſpicua haec temporum, rerumque ſeries oſtendit quod Maniſarus ille, qui Dione teſte Armeniam, ac Meſopotamiam, aut certe ipſarum partem occupaverat, ſupplexque a Traiano pacem quaeſivit, nunquam poſt primum Traiani in Orientem adventum imperavit; cum ipſe quoque Armeniam ultro cedere polliceretur, vereque mox Armenia ac Meſopotamia, ſublatis Regulis, ipſoque Exedare, & Parthamaſiride expulſis, in poteſtatem Romani Populi redacta, poſtremoque ab Hadriano Parthamaſpati Regi conceſſa ſit. Itaque Maniſari, ſive Minniſari Nummus poſt annum V. C. 859. cudi non potuit. Sed Nummus ille anno V. C. 853. antiquior eſſe non poteſt, quo Trajano iam imperium adepto Chosroes Pacoro patri defuncto in Parthiae regno ſuccedens Exedarem Armeniae Regem vexavit. Quin etiam facile Nummus ipſe ante annum V. C. 857. cudi non potuit. Siquidem Traianus, qui ſola *Parthici* nominis cupiditate, ut teſtatur Dio, bellum Armeniis, ac Parthis intulit, repente adverſus illos moviſſe videtur cum primum Choſroes Parthiae regnum adeptus Parthamaſiridem in Armeniae regnum invexit, ac Maniſarus Armeniae partem occupavit: alioquin, ſi Parthicus ille motus, Minniſari conatus, & Parthamaſiridis electio ante annum V. C. 857. contigiſſet, facile Traianus iniuriam Romanis illatam eius Palmae ductu, eoque exercitu repente ulciſci potuiſſet, quo anno V. C. 858. Arabiam adquiſivit (*a*). Ergo, ut laxioribus etiam finibus utar, Minniſari Nummus inter annos V. C. 853. & 859. percuſſus fuit; iis nempe temporibus, quibus Choſroes expulſo Exedare Parthamaſirim fratrem ſuum in Armeniae regnum intruſit; ideoque facile dum Armenii civilibus hiſce diſcordiis implicati forent, Minniſarus Armeniae, ac Meſopotamiae partem occupavit; cuſoque Nummo ſe *Soterem*, patriae nempe adverſus Parthos vindicem, atque aſſertorem vocavit, cum tamen

neque

(*a*) Dio Lib. 68.

neque *Regum Regis*, neque *Arſacis* nomen, quod Parthorum eſſe debebat, uſurpaſſet, ſed ſolo *Regis* titulo contentus eſſet. Itaque 333. annus Minniſari Nummo inſcriptus ab aera quadam, aut cardine deduci debet, qui neque anno V. C. 520 antiquior, neque anno 526. recentior eſſe poſſit, ut proinde 333. inde numeratus in aliquem ex intermediis annis illis inciderit, quibus Minniſarus in Armenia imperavit.

Ac initio quidem ſuſpicabar quod peculiaris haec epocha Armeniis tribuenda foret, atque ab eo anno veluti cardine duceretur, quo Artaxias ab Antiocho *Magno* Syriae rege Armeniis praefectus ab illo defecit, adeoque novum Armeniae regnum inſtituit (*a*) Verum, cum Antiochus Magnus nonniſi anno V. C. 530. Syriae regnum ſuſceperit, cum Artaxias (*b*) μετὰ τὴν Ἀντιόχου ἧτταν *poſt Antiochi cladem* anno V. C. 563. a Romanis acceptam defecerit, cum denique Artaxias ipſe circa annum 590. ab Antiocho *Epiphane Magni* filio ſuperatus, captivuſque in Syriam ductus fuerit, facile intellexi longe ſerius Armeniae regnum, nimirum poſt annum V. C. 560. incepiſſe: ut proinde, ſi Armeniaca quaedam Epocha effingi poſſit, annus 333. in illa numeratus in annum fere V. C. 893. incideret, quo Minniſarus Armeniae regno exturbatus, aut etiam facile defunctus erat. Ergo ad celebrem Parthicam aeram confugiendum putavi, quae Armeniis ipſis communis eſſe iam poterat cum plures *Arſacidae*, aut *Parthi* in Armenia imperaſſent, ideoque facile a Minniſaro quoque adhiberi illa poterat, quod eam a Tiridate, Exedare, & Parthamaſiride Armeniae Regibus uſurpatam eſſe conſpiceret.

Huic tamen hypotheſi, quae maximam veri ſpeciem praeſetulerat, id facile opponi poſſe intellexi quod a Vaillantio, ceteriſque Chronologis omnibus aerae Parthicae initium ab anno V. C. 498. ſive 504. ducebatur; ideoque annus 333. in illa numeratus in

 annum

(*a*) Strab. Lib. XI. pag. 531. (*b*) Ibi p. 528.

annum V. C. 831. ſive 837. incidiſſet, quo nondum Chosroes, ac ne quidem Pacorus ipſe eius pater in Parthiae regno imperabat; ſed in Parthia quidem Vologeſes Chosrois avus, in Armenia vero Tiridates a Nerone Caeſare conſtitutus tranquille imperabant.

Miris eiusmodi ambagibus irretitus, ac varias in partes ſubinde impulſus illud unum ſupereſſe putavi, ut ſubtilius adhuc, ac diligentius inquirerem, an celebris ille, ceteriſque probatus Parthicae aerae cardo perſpicue certoque a doctiſſimis viris conſtitutus eſſet; tandemque rebus omnibus rite, ut opinor, perpenſis deprehendi Parthicam hanc, vel Arſacidarum aeram circa annum V. C. 524. incepiſſe; ideoque annum 333. in Minniſari noſtri Nummo exaratum non alteri, quam Parthicae huic aerae tribuendum eſſe nunc cenſeo; ſi tamen illa a veriori ſuoque cardine deducatur, quem modo oſtendendum ſuſcipio.

§. II.

§. II.

Arſacidarum epocha anno V. C. 498. vel 504. adſcripta refellitur, & accuratior alia in anno 525. conſtituitur.

PArthicam aeram quamdam a primis uſque temporibus uſurpari, Regumque Nummis inſcribi conſueviſſe ex pluribus *Arſacidarum*, vel Parthiae Regum Nummis apparet, ex quibus hactenus *duo ac viginti (a)* numeralibus hiſce notis, vel Arſacidarum epocha inſignes prodiere, quibus alter hic Nummus a me nunc primum editus adiungi iam poterit. Itaque prorſus immerito Harduinus (*b*) veterem hunc Arſacidarum morem in dubium revocavit; atque, ſi unicum Vologeſis I. Nummum exceperis, nullam prorſus epocham Arſacidarum Nummis inſculptam putavit; quamvis alibi *(c)* in altero quoque Parthico Nummo aeram ipſam agnoverit.

Ingenue tamen fatendum quod in tanta veterum Nummorum copia nullus propemodum ſplendor affulget, quo eius aerae cardo perſpicue certoque conſtitui poſſit. Quum enim ſinguli Parthorum Reges uno eodemque *Arſacis* nomine vocarentur, atque illud ubique fere Nummis inſcriberent, Rex unus ab altero diſcerni vix poteſt; atque ex numeralibus notis, quae Nummis inſcriptae ſunt, ſive Regum aetate, ſi cum Ro-

(*a*) Vid. Froelich. Reg. Numiſm. pag. 74.

(*b*) Chronol. Vet. Teſt. pag. 620.

(*c*) Nummi Popul. p. 132.

Romana historia, certaque temporum serie conferantur, nihil propemodum exsculpi potest. Unicus est, nisi plurimum fallor, Vologesis Nummus, ex quo praesidium aliquod sperari possit. Siquidem in illo Rex ipse non ambiguo *Arsacis*, sed proprio *Vologesis*, nomine vocatur; neque ad Armeniae Reges referri ille potest, quemadmodum sane Vologesem alium ad Armenios referendum esse demonstrabo. Eiusmodi vero Vologeses, ut ex Tacito apparet, (*a*) anno V. C. 803. imperium suscepit, quumque ad Vespasiani Caesaris tempora pervenisset, illud moriens *Pacora* filio reliquit, qui, ut a Martiale (*b*) erudimur, eodem ipso tempore Parthis imperabat, quo Decebalus in Dacia impetum adversus Romanos moliebatur. Itaque, quum Pacori, eiusque amici Decebali motus inciderint in annum V. C. 840. Vologesis imperantis aetas annis V. C. 803. & 840. circumscribi debet, iis nempe temporibus, quibus in Armenia Tigranes, Rhadamistus, ac Tiridates Vologesis frater imperarunt. Quandoquidem ergo in huius Parthi Vologesis Nummo aera TH 308. reperitur, inito calculo perspicue apparet quod Parthicae aerae cardo neque anno V. C 495. antiquior, neque anno V. C. 532. recentior esse potest; sed iis terminis circumscribitur, qui, quamvis ob diuturnum adeo Vologesis regnum laxiores sint, ceteris tamen certiores habendi sunt, qui ex Historicis peti possent, quos hac in parte dissidentes esse conspicimus.

Ac certe quidem Ammianus (*c*) asserit quod Parthiae regnum *in vocabulum Parthi concessit Arsacis obscure geniti, latronum inter adolescentiae rudimenta ductoris .. qui post multa gloriose, & fortiter gesta superato Nicatore Seleuco Alexandri successore, cui victoriarum crebritas hoc indiderat cognomentum, praesidiisque Macedonum pulsis ipse tranquillius agens ..., medium agens cursum aetatis placida* morte

(*a*) Lib. XII. c. 44.
(*b*) Lib. IX. Epig. 36.
(*c*) Lib. XXIII.

morte decessit. Itaque, quum Seleucus ille *Nicator* Syriae regnum ab anno V. C. 442. usque ad annum 474. occupaverit, Arsacis defectio, Parthicique imperii initium, aliquo ex intermediis annis illis contigisset. Sed Ammiani calculum, atque historiam refellendam esse tum Vologesis Nummus antea memoratus, tum perspicua Scriptorum aliorum testimonia demonstrant; nec plurimum fortasse ego fallar, si Ammianum ipsum *victoriarum* nomine deceptum id *Nicatori* adscripsisse dixerim, quod *Callinico* ipsius pronepoti tribuendum erat, ut ex subiecto Schemate apparet, ac inferius demonstrabitur.

Reges Syriae.

Seleucus *Nicator*	coepit 442.
Antiochus *Soter*	anno 474.
Antiochus *Deus*	V. C. 492.
Seleucus, vel Antiochus *Callinicus*	507.
Seleucus *Ceraunus*	527.
Antiochus *Magnus*	530.

Longe felicior Ammiano, & accuratior Arrianus *(a)*, qui Parthorum, unaque Persarum defectionem, eiusque caussam exponens ait: Ἀρσάκης, καὶ Τιριδάτης ἤστην ἀδελφὼ Ἀρσακίδαι τοῦ υἱοῦ Ἀρσάκου τοῦ Φριαπίτου ἀπόγονοι. Οὗτοι Φερεκλέα τὸν ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Βασιλέως, Θεὸν αὐτὸν ἐπικλὴν ὠνόμαζον, Σατράπην αὐτῆς τῆς χώρας καταστάντα.. ἀνεῖλαν, καὶ τὸ ἔθνος τῶν Μακεδόνων ἀπέστησαν, καὶ καθ' ἑαυτοὺς ἦρξαν, καὶ ἐπὶ μέγα δυναμέως ἤλασαν. Vaillantius hic optime rescribendum ait τὼ υἱὼ Ἀρσάκου, τοῦ Φριαπάτου ἀπογόνω: quamvis reliquerit Ἀρσακίδαι, pro quo Ἀρσακίδα legendum existimo: *Arsaces, & Tiridates fratres erant Arsacidae, filii Arsacis,*

(*a*) In Parthic. apud Phot. Cod. 58.

sacis, Phriapatii nepotes. Hi Pherec lem ab Antiocho Rege (quem Deum cognomento appellabant) eius orae Satrapam constitutum necarunt ... Gentem itaque Macedonum pellentes, imperium ipsi arripuerunt, magnamque sunt potentiam consecuti. Itaque ex Arriani testimonio illud unum inferri, certeque constitui potest, quod, si Pherecles ab Arsacidis illis occisus ab Antiocho *Deo* Parthiae, sive Persidi praefectus fuerat, Arsacidarum defectio post annum V. C. 492. contigisse debuit, quo Antiochus *Deus* Syriae regnum obtinuit ad annum usque 507. quo Pherecle adhuc superstite, Persisque Praefecto e vivis excessit. Et sane quod Phereclis mors, & Arsacidarum defectio post Antiochi *Dei* mortem contigerit ex Arriano ipso demonstravit Syncellus, (*a*) qui plurima a Photio omissa accuratius expressit. Ἀντίοχος ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ ἐπικληθεὶς Καλλίνικος, ὁ αὐτὸς καὶ Σέλευκος. Ἐπὶ τούτου Ἀντιόχου Πέρσαι τῆς Μακεδόνων, καὶ Ἀντιόχων ἀρχῆς ἀπέστησαν. Ἀρσάκης τίς καὶ Τηριδάτης ἀδελφοὶ ἐσατράπευον Βακτρίων ἐπὶ Ἀγαθοκλέους Μακεδόνος Ἐπάρχου τῆς Περσικῆς. Ἀγαθοκλῆς ἐρασθεὶς Τηριδάτου, ὡς Ἀρριανὸς φησὶ, καὶ τὸν νεανίσκον σπουδάζων ἐπιβουλεῦσαι, διαμαρτήσας ἀνῃρέθη παρ' αὐτοῦ καὶ Ἀρσάκου. Καὶ βασιλεύει Περσῶν Ἀρσάκης, ἀφ' οὗ οἱ Περσῶν Βασιλεῖς Ἀρσακίδαι ἐχρημάτισαν, ἔτη β'. καὶ ἀναιρεῖται, καὶ μετ' αὐτὸν Τηριδάτης ἀδελφὸς ἔτη λζ'. *Antiochus* Antiochi *Dei filius, cognomento Callinicus, idemque Seleucus. Huius Antiochi tempore Persae a Macedonum, & Antiochorum imperio defecerunt. Arsaces, & Tiridates fratres Satraparum munus in Bactros exercebant sub Agathocle Macedone Persidis Praefecto. Agathocles, ut scribit Arrianus, Tiridatem amans, ac iuveni insidias struens, cum in iis aberrasset, ab ipso, & Arsace eius fratre occisus fuit. Itaque Persarum imperium sumit Arsaces, a quo Persarum Reges Arsacidae nuncupantur, eoque per duos*

(*a*) Chronograph. pag. 226.

duos annos potitus occiditur; ipsique Tiridates frater succedens per annos 37. imperavit. Integer hic Syncelli locus ostendit plura ex Arriani textu a Photio dissimulata fuisse; adeoque Syncellum in exarandis istis non alium, quam Arriani, codicem exscripsisse. Itaque, si prima Arsacidarum defectio Antiochi, vel Seleuci *Callinici* tempore erupit, inter annos V. C. 507. & 527. adstringi illa debet, quibus *Callinici* regnum circumscribitur.

Haec ipsa quoque Parthicae defectionis epocha a Iustino (*a*) perspicuis variisque characteribus demonstratur. Etenim de Parthis loquens ait: *A Nicanore Seleuco, ac mox ab Antiocho, & successoribus eius possessi: a cuius pronepote Seleuco primum defecere, primo Punico bello L. Manilio Pisone, Attilio Regulo Consulibus. Huius defectionis impunitatem illis duorum fratrum Regum Seleuci, & Antiochi discordia dedit; qui dum sibi invicem eripere regnum volunt, persequi defectores omiserunt... Erat eo tempore Arsaces vir.. hic solitus latrociniis, & rapto vivere accepta opinione Seleucum a Gallis in Asia victum, solutus Regis metu cum praedonum manu Parthos ingressus Praefectum eorum Andragoram oppressit, sublatoque eo imperium gentis invasit... nec multo post cum Seleuco Rege ad defectores persequendos veniente congressus victor fuit: quem diem Parthi exinde solemnem, velut initium libertatis, observant.... Sic Arsaces quaesito simul constitutoque regno matura senectute decedit.... Huius filius, & successor regni Arsaces adversus Antiochum Seleuci filium mira virtute pugnavit, ad postremum in societatem eius assumptus est.* Quicumque singulos temporum characteres hic a Iustino expressos consideret, dubitare sane non poterit quin prima Parthorum defectio post Antiochi *Dei* mortem, adeoque Seleuci *Callinici* eius filii aetate contigerit, cui demum post triennale Seleuci *Cerauni* imperium

(*a*) Lib. XLI.

rium Antiochus *Magnus* anno V. C. 530. in Syriae regno successit.

Ac certe quidem etiam Appianus (a) memorata Antiochi *Dei* morte, ac dissidiis, & turbis, quae Syriam invaserant, subdit: *κὶ Παρθυαῖοι τῆς ἀποστάσεως τότε ἦρξαν, ὡς τεταραγμένης τῆς τῶν Σελευκιδῶν ἀρχῆς qua occasione Parthi deficere coeperunt quod Seleucidarum imperium turbatum foret.*

Ita propemodum Strabo de Parthia loquens testatur (b) quod *διὰ τὸ πρὸς ἀλλήλους εἶναι τοὺς τῆς Συρίας, κὶ Μηδίας βασιλέας τοὺς ἔχοντας κὶ ταῦτα, πρῶτον μὲν τὴν Βακτριάνην ἀπέστησαν οἱ πεπιστευμένοι, κὶ τὴν ἐγγὺς αὐτῆς πᾶσαν οἱ περὶ Εὐθύδημον. Ἐπεὶ Ἀρσάκης ἀνὴρ Σκύθης τῶν Δαων τινας ἔχων τοὺς Πάρνους καλουμένους Νομάδας παροικοῦντας τὸν Ὦχον ἐπῆλθεν ἐπὶ τὴν Παρθυαίαν, κὶ ἐκράτησεν αὐτῆς. Καταρχὰς μὲν οὖν ἀσθενὴς ἦν, διαπολεμῶν πρὸς τούς ἀφαιρεθέντας τὴν χώραν quod Syriae, ac Mediae Reges dissiderent, quibus istae quoque regiones parebant, primum Bactrianam ad defectionem pertraxerunt ii, quibus commissa fuerat, deinde & vicinas etiam regiones Euthydemus. Deinde Arsaces vir Scytha Dais quibusdam imperans cognomento Parnis Nomadibus, qui ad Ochum incolebant, Parthiam invasit, & occupavit; atque ab initio quidem infirmus fuit, bellum continenter sustinens adversus eos, quibus Parthiam ademerat.* Discordiae autem illae, quae tum a Strabone, tum a ceteris indicantur, inter Seleucum Callinicum, eiusque fratrem Antiochum *Hieracem* exarserant, qui Gallos opem sibi laturos acciverat, quos una cum Hierace Callinicus debellavit; quemadmodum Antiochus *Soter* Antiochi *Dei* pater, aut frater Gallos ipsos antea, Appiano teste, superaverat.

Perspicuis eiusmodi tot Veterum testimoniis una collatis manifestissime ostendi potest quod Arsacis defectio,

(a) Syriae. pag. 130. (b) Lib. XI. pag. 515.

ctio, sive ut accuratius hic loquar, Parthiae ab illo occupatae tempus ad Seleuci *Callinici* áetatem referri debet; ideoque anno V. C. 507. antiquior esse non potuit, quo Antiochus *Deus* moriens filios duos *Callinicum*, & *Hieracem* de regno pugnaturos reliquit.

Sed quid Iustino faciemus, qui perspicue diserteque scribit quod *Parthi a Seleuco Nicanoris pronepote primum defecere, primo Punico bello, L. Manilio Pisone, Attilio Regulo Consulibus*? Quid Usserio, ac Petavio responderi poterit, qui Iustini testimonio freti Parthici regni initium in anno V. C. 504. collocarunt, quo *C. Attilius Regulus II. & L. Manlius Vulso* II. Consules fuerunt? Quid denique Cl. Vaillantio reponetur, qui Parthicum imperium, adeoque Parthicam, vel Arsacidarum aeram anno V. C. 498. quo Consules in Fastis occurrunt *L. Manlius Vulso Longus, & M. Attilius Regulus II.* incepisse voluit, ceterosque Eruditos omnes in hanc sententiam abripuit?

Non aliud, opinor, hic optimo maximoque iure reponi poterit, nisi quod Iustinus ipse, si eius testimonium eo sensu exponatur, quo a plerisque omnibus factum esse conspicimus, sibi non constaret; ideoque singula, quae ab ipso simul iunguntur, apte componi, simulque haerere non possunt: quippe quum is dixerit Parthos Seleuci *Callinici* aetate, simulque *L. Manlio, & Attilio Regulo Coss.* primum defecisse; quum tamen Consules ipsi, ad quemcumque demum V. C. annum referantur, *decem*, aut certe *quatuor* annis *Callinici* initium praecesserint. Quandoquidem vero plures characteres alii, quos hic Iustinus expressit, mire inter se se, simulque cum perspicuis Scriptorum aliorum calculis, ac testimoniis conspirant, siquis in Iustino error irrepsit, certe in exprimendis potius Consulum nominibus irrepsisse ille potuit; adeoque ex solis Consulum nominibus vera Parthicae defectionis aetas, & Arsacidarum aerae cardo constitui non potest.

Sed nihil est tamen cur Iustinum ipsum aut inconstantiae, aut erroris insimulem, eiusque historiam hic temere perturbatam esse cum Vaillantio contendam. Mitius hic sane cum praeclaro Scriptore agendum putaverim; idque ego facile Vaillantio concesserim Iustino vade, Parthos *L. Manlio*, *&* *Atilio Regulo Consulibus* defecisse; exinde tamen inferri posse vix dixerim Arsacidarum imperium iisdem ipsis Consulibus incepisse: perinde quasi Iustinus ipse perspicue diserteque dixisset Arsacem iis Consulibus imperium suscepisse; quum tamen ex integra Iustini ipsius serie oppositum deducatur.

Itaque id unum in Iustino reprehendi fortasse poterit quod ille in contexenda Trogi Epitome plurima, quae variis certe temporibus contigere, simul coniunxerit; sive, ut accuratius loquar, id in Petavio Usserio, Vaillantio, ceterisque reprehendi debet quod singula a Iustino simul memorata ad eosdem illos Consules revocaverint; adeoque Arsacidarum imperium iisdem ipsis Consulibus incepisse dixerint. Quod si omnia rite, ac subtilius explorentur, sua Iustino auctoritas constare, Iustinus ipse cum Scriptoribus aliis componi, & quod rei caput est, Arsacidarum imperium anno V. C 498. posterius, eorumque aerae cardo longe recentior ostendi poterit.

Atque, ut haec omnia perspicue demonstrentur, initio quidem existimo Parthos a Macedonibus, vel Syriae Regibus non anno V. C. 498. sed 504. *C. Attilio Regulo II. & L. Manlio Vulsone II.* Consulibus defecisse, quod Usserio, ac Petavio videbatur. Quamvis enim anno V C 498. *L. Manlius Vulso Longus*, & *M. Attilius Regulus II.* in Fastis aliquibus, in Zonara, Eutropio, Polybio, atque Anonymo Norisiano habeantur, *Regulus* tamen ille *Q. Caeditio* defuncto suffectus fuit, ideoque in Fastis aliis non *Regulus*, sed *Caeditius*, Vulsoni collega tribuitur, ut in Graecis Fastis Siculis legitur, Βουλσονος καὶ Καιδιτίου *Vulsone, ac Caeditio*, atque in Cassiodorio quoque *Q. Caeditius*, *L. Man-*

Manlius eius anni Consules memorantur. Itaque ambigua Consulum nomina, sive *Attilii Reguli* nomen facilius ad annum VC. 504. referendum videtur, quo in Fastis omnibus veluti *ordinarius* recensetur. Accedit etiam quod Eusebius non anno 498. sed 504. Parthos a Macedonibus defecisse scribit, quod ille nimirum non ex ambiguo Iustini loco, sed ex antiquiore quodam Graeco Scriptore didicerat. Etenim ad annum I. Olymp. CXXXIII. sive V. C. 506. ait Πάρθοι τῆς Μακεδόνων, καὶ Ἀντιόχων ἀρχῆς ἀπέστησαν. Πρῶτος βασιλεύει αὐτῶν Ἀρσάκης. *Parthi a Macedonum, & Antiochorum imperio defecerunt. Primus apud ipsos regnat Arsaces.*

Itaque tunc primum Arsaces Macedonas ex *Parthia*, vel potius ex *Perside* exturbavit; idque mire cum Arriani, & Syncelli historia conspirat, qui dicit ab Arsace, ac Tiridate *Phereclem*, sive *Agathoclem* ἔπαρχον τῆς Περσικῆς *Persidis Praefectum* occisum esse, moxque Arsacem Περσῶν *Persarum* imperium arripuisse; perinde quasi longe serius is *Parthos* invaserit, ipsorumque imperium occupaverit. Certe Iustinus asserit quod *Arsaces cum praedonum manu Parthos ingressus Praefectum eorum Andragoram oppressit*; idque contigisse dicit postquam *Theodotus Bactrianorum Praefectus defecit, Regemque se appellari iussit, quod exemplum secuti totius Orientis populi a Macedonibus defecere*. Quid vero quod ne repente quidem post Theodotum Arsaces defecit, Parthosque occupavit; sed aliquanto serius id praestitit? Certe gravissimus auctor Strabo, qui Parthicam hanc historiam ex Apollodoro Atramyteno excerpsit, omnium quidem primum Diodotum defecisse dicit, mox Diodoto expulso Euthydemum, denique omnium postremum Arsacem: quemadmodum sane Polybius (*a*) coaevus fere Parthicae defectioni Scriptor asserit Euthydemum ipsum

(*a*) Excerpt. ex Lib. XI. p. 32.

ipſum provincias non a *Syriae* Regum imperio ſubtraxiſſe, ſed a rebellibus occupatas invaſiſſe. Ita propemodum Strabonis teſtimonio erudimur ne Parthos quidem ab Arſace omnium primo occupatos fuiſſe, ſed ab illo defectores, qui priores invaſerant, expulſos eſſe. Aſſerit enim Arſacem ab initio infirmum fuiſſe, quod bello aſſidue ab iis premeretur, quibus Parthiam ademerat: quod ſane de Syriae Regibus, ac Macedonibus intelligi non poteſt, qui longe ſerius adverſus Arſacem, atque Euthydemum moverunt, domeſticiſque diſcordiis vexati defectoribus *impunitatem* diu conceſſerunt. Ergo, licet Iuſtinus Theodoti, aliorumque Regum, & Arſacis etiam defectionem una memoraverit; accuratius tamen Theodoti quidem in Bactrianis, Arſacis etiam ſi libet in Perſide, vel ut Strabo ait, Dais, Parnis, ac Nomadibus defectio ad annum V. C. 504. referri fortaſſe poterit; ſed Parthicum tamen imperium ab illo occupatum ad proximos annos, nimirum ad 509. vel 514. V. C referri debet.

Id ego facile ex pulcherrimo Agathiae *(a)* loco oſtendi poſſe putaverim, qui licet ſequioribus ſolum temporibus floruerit, quaecumque tamen de Perſarum, ac Parthorum imperio memorat, ex regiis Perſarum Archivis Sergii interpretis opera ſe accepiſſe teſtatur, ideoque ipſius hac in parte auctoritas maximo in pretio eſſe debet. Itaque Scriptor ille, quem Suidas etiam exſcripſit, ut proinde in annorum numeris error effingi non poſſit, de Macedonibus ab Arſace eiectis, Parthiaeque imperio ab Arſacidis inſtituto loquens ait: Ἀρσάκης ὁ Παρθυαῖος τοὺς Μακέδονας κρατήσαντας τῆς Περσῶν ἀρχῆς ἔτη ΣϞΓ ἐκβαλὼν, Πάρθοις τὴν βασιλείαν παρέδωκε *Arſaces Parthus Macedonas, qui Perſarum imperium* 293. *annis tenuerant, eiiciens, regnum Parthis tradidit*. Quo tamen loco, quum vere Macedones,

(*a*) Lib. II. pag. 46.

dones, & Syriae Reges Macedonum successores non 293. sed vix *centum* annis Persidis imperio potiti sint, in Agathiæ, vel Suidae textu cum Scaligero legendum arbitror *τοὺς Μακέδονας, κρατήσας τῆς Περσῶν ἀρχῆς ἔτει ΣϘΓ, ἐκβαλὼν Macedonas, imperii Persarum anno 293. potitus, eiiciens*. Ergo prima Arsacis defectio contigit anno 293. ex quo Cyrus Babylonem ingressus imperium illud instituit. Primus autem Cyri annus, ut accurate ostendit Petavius (a), in annum V. C. 216. incidisse debuit; adeoque Arsacis in Parthia defectio ad annum V. C. 509 spectaret. Quandoquidem vero Syncellus ab eodem illo Cyri initio ad Callinici quidem exordium, quo regnante Arsacem a Syriae Regibus defecisse dixerat, 286. annos enumerat, sed ab initio Cyri ad defectionem ipsam 293. effluxisse dicit, ex Syncelli calculo Arsacis defectio anno V. C. 514. contigisset. Exinde vero, ut id obiter moneam, depravatus Agathiae, & Syncelli locus restitui poterit, in quo uterque dicit Parthorum imperium ab Arsace institutum, atque in Artabano extinctum ΣΟ 270. annis perstitisse. Quum enim Artabanus anno V. C. 986. occisus fuerit, ut inferius ostendetur, ab anno V. C. 514. quo Parthicum imperium incepit, ad annum 986. quo desiit, utroque termino excluso, anni 470. intercessere, ideoque in utriusque textu non ΣΟ, sed ΥΟ 470. restitui debet. Ex eiusmodi vero loco sic facile restituto uberius ac illustrius adhuc confirmatur Arsacis defectionem circa annum V. C. 514. aut certe primis Seleuci *Callinici* temporibus contigisse.

Certe in hac hypothesi, quae perspicuis adeo tot Veterum testimoniis innititur, ipsa quoque Iustini, & Arriani, sive potius Photii testimonia, quibus universa Vaillantii opinio fulcitur, facile intelligi, & explicari poterunt; Parthos nimirum *L. Manlio* & *Attilio* *Re-*

(a) Doctr. Temp. Lib. X. c. 15. 16.

Regulo Coss. defecisse; sed ita tamen, ut defectionis initium non a *Parthis* ipsis, sed a *Bactrianis*; non ab Arsacidis, sed a rebellibus aliis inceperit. Ab Arsace, ac Tiridate Praefectum ab Antiocho *Deo* impositum interemptum esse; sed ita tamen, ut ii Praefectum illum post Antiochi *Dei* mortem in Perside occiderint, moxque Nomades in defectionem illexerint, ac deinde Theodoti, ac Euthydemi exemplo Parthos a defectoribus aliis iampridem occupatos invaserint; adeoque vera *Parthorum* defectio, atque Arsacis imperium longe serius, hoc est sub Seleuco *Nicatoris pronepote*, ut ait Iustinus, sub *Callinico*, ut ex Arriano ait Syncellus; post Seleuci, & Antiochi discordias, ut Iustinus, post Antiochi *Dei* mortem, ut Appianus testatur, constitui debet.

Sed quamvis etiam id Vaillantio liberaliter concedatur quod Arsaces anno V. C. 504. sive si libeat 498. Parthos invaserit, quis tamen ab Arsace tunc *Regis* nomen repente usurpatum, atque Arsacidarum annos exinde veluti cardine numeratos esse concesserit? Utrumque tamen Vaillantius ipse contendit, quum Arsaci I. quem occupato Parthorum imperio duobus annis vixisse, atque anno V. C. 500. obiisse dicit, Nummum illum adscribat, in quo legitur Βασιλέως Βασιλέων Ἀρσάκου Εὐεργέτου Ἐπιφάνους Φιλέλληνος *Regis Regum Arsacis Benefici Illustris amici Graecorum*: quumque in eo Nummo Ἀπὸ Γορπιαίου legatur, asserit cum Tristano Vaillantius indicari Arsacis defectionem, initumque Parthorum imperium, atque Arsacidarum aeram a Gorpiaeo mense anno V. C. 498. exordiri.

At doctissimi viri pace insignis hic Nummus Arsaci I. adscribi certe non poterit. Norisius (*a*) quidem id exinde solum coniecerat, quod in illo Arsaces *Grae-*

(*a*) De Epoch. pag. 9.

Graecorum amicus dicatur; Arſaces autem ille defectionis auctor *non amicus Graecorum, ſed eorumdem infenſiſſimus hoſtis appellandus videatur*. Longe tamen illuſtrius id ex ipſa Nummi facie oſtendi poſſe putaverim. Siquidem in illo ſenis, promiſſaque barba inſignis viri vultus conſpicitur; in adverſa vero Rex ipſe ſedi inſidens occurrit, cui ſtolata mulier palmae ramum, veluti partae victoriae ſymbolum, porrigit. Quis autem eiusmodi characteres Arſaci I. concedi poſſe putaverit, qui nullam prorſus victoriam obtinuit; quodque gravius eſt, Tiridatis fratris inſtar Arriano teſte *νεανίσκος adoleſcens* adhuc Parthos invaſit, atque altero poſt defectionem anno adoleſcens in acie occubuit; ut proinde Tiridates ipſe, qui ipſi ſuccedens 37. annis imperium occupavit, *medium agens curſum aetatis*, ſexagenario fortaſſe minor, exceſſerit? Itaque Nummus ille recentiori prorſus Arſacidae adſcribi debet; quumque ei ſimillimus ſit, quem Liebus (*b*) cum epocha NA 51. exhibuit, non plurimum fortaſſe ego fallar, ſi utrumque ad Phraatem I. referendum exiſtimem, qui circa annum 576. ab V. C. Mardos inſigni praelio ſuperavit, ut a Iuſtino erudimur. Quin etiam Iuſtinus ipſe perſpicuum argumentum aliud ſuppeditat quod primus ille Arſacida numquam regium nomen aſſumpſerit. Etenim de Arſace, hoc eſt in Vaillantii hypotheſi, de Tiridate Arſacis defuncti fratre loquens ait, *quod ille quaeſito ſimul conſtitutoque regno deceſſit*; quod *eius filius, ac ſucceſſor regni Arſaces adverſum Anthiocum Seleuci filium pugnavit*; *quod tertius Parthis Rex Pampacius fuit*. Ergo ex Iuſtini, vel Trogi ſententia primus omnium Tiridates apud Parthos *Regis* nomen obtinuit: quemadmodum ſane Strabo, dum de inito atque firmato Parthiae regno loquitur, unum prorſus, eumdemque *Arſacem* Regem exhibuit, quod

D

(*b*) Gotha nummor. pag. 130.

quod totidem fere verbis Agathias, Zonaras, Ammianus, aliique testantur. Quod si Orosius Arsacem quoque inter Parthiae Reges ante Tiridatem enumerat, ac Syncellus ait quod Arsaces ille 2. annis *βασιλέυει*, id sane non de regno, sed de imperio quolibet intelligi debet; quemadmodum prorsus hoc uno sensu intelligi poterit quod Tiridates 37 annis regnaverit, quamvis postremis solum imperii annis *regium* nomen assumpserit.

Quemadmodum vero nullus omnino splendor aut ex Nummis, aut ex Scriptoribus oriri potest, ut ab Arsacidis imperium regiumque nomen repente post defectionem susceptum ostendatur; ita quoque ambiguum prorsus, & obscurum erit an ab ipso defectionis tempore imperii annos numeraverint, adeoque primam defectionem illam, veluti novae aerae cardinem, usurpaverint. Certe, quamvis Seleuco post Alexandri mortem Babiloniae ditio, atque imperium obtigerit; nondum tamen regium ille nomen assumpsit, aut regni annos numeravit; sed celebris illa *Seleucidarum* aera *duodecimo* solum post Alexandri mortem anno, hoc est 442. V. C. incepit. Ita prorsus, ut exempla cetera omittam, quamvis Arsacidae apud Parthos imperium Seleuci *Callinici* aetate post annum ab V. C. 510. obtinuerint, longe tamen serius & *Regis* nomen usurparunt, & regni annos numerare coeperunt; nullusque fere nunc dubito quin utrumque circa annum V. C. 525. contigerit.

Certe Iustinus, quum dixisset Arsacem post Theodoti Bactrianorum Regis mortem foedus ac pacem cum eius filio Diodoto fecisse, subdit: *nec multo post cum Seleuco Rege ad defectores persequendos veniente congressus victor fuit: quem diem Parthi exinde solemnem, velut initium libertatis, observant. Revocato deinde Seleuco, dato laxamento, regnum Parthicum format*. Quis hic aperte non videat Parthos superato demum Seleuco victoriam, ac victoriae diem *veluti initium libertatis* observasse;

tunc

tuncque primum ab Arsace *Parthicum regnum formatum* esse? Itaque, quum Seleucus iterum in Parthos iter susceperit anno V. C. 525. ut ex variis Scriptorum testimoniis invicem collatis Vaillantius ostendit, Arsacis regnum, simulque Arsacidarum aera non alteri, quam eiusmodi anno commodius adscribi poterit.

Optime quidem novi quod Seleucus ipse in Parthos iampridem moverat, *decimo* fortasse postquam defecerant anno. Sed tunc, Strabone teste, (*a*) *Ἀρσάκης τὸν Καλλίνικον φευγὼν εἰς τοὺς Ἀσπασιατρας ἐχώρησε Arsaces Callinicum fugiens in Aspasiatras secessit*, ac Seleucus ipse, ut putavit Vaillantius, quum Andragoram Parthiae Praefectum reliquisset, Antiochiam rediit. Ergo iter aliud, quo Seleucus compositis in Syria rebus in Parthiam, ubi Arsaces sublato Andragora, imperium occupaverat, movit, atque cum illo congressus est, ad annum V. C. 525. referri debet; adeoque in illo Arsacidarum aerae initium constitui; quum praesertim eius victoriae gloria Arsaces Mediae quoque imperium occupaverit (*b*), unde ab Horatio *Parthorum* Reges *Medorum* nomine saepius appellantur. Itaque ex variis characteribus, ac testimoniis una collatis Arsacidarum aera anno V. C. 525. adscribi iam poterit, aut certe 25. annis recentior haberi, quam Vaillantius existimaverat.

Quod si Parthica, vel Arsacidarum aera ab hoc novo, certiorique cardine, hoc est ab anno V. C. 525. deducatur, 333. annus in illa numeratus in annum V. C. 858. incidisse debuit, quo Chosroes Parthorum Rex Armeniam turbavit, Exedarem ipsius Regem expulit, ac Parthamasiridem fratrem Armeniis imponere tentavit; ut proinde Manisarus, arrepta opportunitate, Armeniae partem occupaverit, initoque regno Nummum signaverit cum aera ΤΛΓ, quae hunc

 ipsum

(*a*) Libr. XI. pag. 513.

(*b*) Athen. Lib. IV. cap. 13.

ipſum regni a ſe ſuſcepti annum indicaret, adeoque ſymbola, & characteres omnes huic *Minniſari* noſtri Nummo inſcripti, ei *Maniſaro* accurate conveniunt, quem in Dionis hiſtoria memoratum eſſe conſpicimus; ut proinde ſingularis hic Nummus non alteri, quam Dionis Maniſaro, tribuendus videatur. Quod enim Rex ille a Dione quidem *Maniſarus*, in Nummo vero *Minniſarus* dicatur, id facile vel exſcriptoris, vel fortaſſe potius ſcalptoris errori adſcribi debet; quemadmodum ſane plurima eiusmodi vitia in ipſis etiam Arſacidarum Nummis admiſſa fuiſſe mox oſtendetur, ubi de *Arſamis*, Regis Nummo diſſeretur.

Neque tamen id facile Vaillantio conceſſerim quod ad hunc ipſum Maniſarum a Dione memoratum Nummus etiam ille referri debeat, in quo caput tiara ornatum conſpicitur, atque in adverſo reperitur *Aquila* cum vocibus ΒΑCΙΛΕΩC ΑΒΑΙΣΣΑΡΟΥ *Regis Abaiſſari*. Quamvis enim in hoc etiam Nummo error admiſſus dicatur, ut pro ΜΙΝΝΙΣΑΡΟΥ exaratum ſit ΑΒΑΙΣΣΑΡΟΥ, adverſae tamen partis typus, ac fortaſſe quoque *Abaiſſari* facies cum Minniſari facie comparata Nummum illum Minniſaro noſtro abiudicabit; quum in Armeniae, Parthiae quoque, ac Perſidis regum Nummis *Aquilae* typus nunquam occurrat. Non is vero ego ſum, qui in tanto veterum Scriptorum ſilentio quidpiam de hoc Nummo, quem nondum conſpexi, coniicere, vel definire nunc velim. Optime quidem novi quod ab Arriano *(a)* *Abiſares* Indorum Rex, ejuſque frater *Arſaces* ſaepiſſime memoratur, cui Alexander ipſe regnum confirmavit, quem tamen Regem Curtius *(b)* *Abiaſarem*, Diodorus *(c)*, *Embiſarum*, Suidas *Abiſarum* appellat. Sed quis in extremis Orientis finibus Regem illum inquirat, ipſique Perſicum cydarim, aut tiaram concedat; niſi ille *Arſacis* fratris inſtar

(*a*) De Exped. Alex. Lib. V. pag. 352. 376.

(*b*) Lib. IX c. 12.

(*c*) Lib. XVII. c. 90.

instar ex Perside oriundus, atque *Arsacida* supponatur? *Abeacus* etiam Siracum Rex potentissimus, ac Pharnaci Bospori Regi coaevus a Strabone (a) memoratur. *Abbarus* etiam Arabum Rex a Tacito (b) & *Abagarus* Persarum Rex a Spartiano (c) nominatur, quem Severus Augustus superavit; ac utrique sane tiara facile concedi posset. Sed quis eiusmodi solum nominis affinitate permotus *Abaissari* Nummum ipsis adscripserit? Itaque donec Nummus ipse diligentius exploretur, aut lux aliqua ex monumentis aliis occurrat, nihil omnino temere definiendum putaverim; idque unum veluti exploratum admitti poterit quod *Abaissarus* ille a *Minissaro* nostro distingui debet; sed unus tamen idemque censendus erit *Manisarus* ille, qui a Dione memoratur, & *Minnisarus* in nostro Nummo expressus, qui in Armenia imperavit anno V. C. 858. ideoque 333. aerae Parthicae, quae ab anno solum V. C. 525. veriori nempe suoque cardine deducatur.

§. III.

(a) Lib. XI. pag. 506.
(b) Lib. XII.

§. III.

Parthicam aeram ab Arſacidis etiam Armeniae Regibus uſurpatam eſſe demonſtratur; eorumque Regum ſeries, ac Nummi oſtenduntur.

ILlud unum huic novae Arſacidarum aerae ſuperius a me conſtitutae opponi poſſe conſpicio, quod apud Vaillantium (*a*) in argenteo *Vologeſis* III. Nummo characteres ΑΝΥ. in altero vero ΞΥ. reperiuntur, quibus annus 451. & 460. in Arſacidarum aera numeratus exprimitur; quemadmodum prorſus in Muſeo Theupolo Vologeſis eiusdem Nummus occurrit cum notis, aut anno ΔΝΥ 454. Vologeſes autem ille, ut Vaillantius (*b*) obſervavit, ſub Antonino Caracalla anno V. C. 966. interiit; ideoque Auguſtus ipſe dum adhuc in Germania degeret *eo ſe multum iactabat quod Vologeſo Parthorum Rege mortuo eius filii de regno inter ſe certabant*. Ergo, ſi Nummus ille, in quo characteres ΞΥ. aut aerae annus 460. reperitur, extremo quoque Vologeſis anno, nimirum V. C. 966. cuſus dicatur, 460. annus inde retrograda ſerie numeratus in annum V. C. 506 incideret; ideoque Parthicae aerae cardo illo recentior eſſe non poſſet. Ita quoque apud Vaillantium (*c*) ipſum in duobus Nummis *Artabani* IV. qui Vologeſi III. patri in Parthiae regno ſucceſſit, numerus ΥΟΔ. & ΠΥ reperitur, quibus Arſacidarum annus 474. & 480. deſigna-

(*a*) Pag. 364. & 366.
(*b*) Pag. 363.
(*c*) Pag. 386. 387.

gnatur. Sed Artabanus ille anno V. C. 979. ab Artaxare, sive Artaxerse Persarum Rege Parthico regno spoliatus, & occisus fuit, ergo Nummus ille, qui characteribus ΠΥ insignitur, anno V. C. 979. posterior esse non potest, ideoque Parthicae aerae initium, in qua annus ille 480. numeratur, ante annum V. C. 500. constitui debet.

Ut haec difficultas, cui maxima sane, ac infinita propemodum vis inesse deberet, accurate dirimatur, observari plurimum velim quod eodem ipso Dione teste, quem Vaillantius hic sequitur, Vologeses alius ordine IV. Vaillantio prorsus incognitus Parthiae Regibus adiungi fortasse debet, qui simul cum Artabano IV. fratre in Parthiae regno imperaverit; moxque Artabani viribus ac praesidio fretus Armeniae regnum occupaverit. Etenim Dio in Severi Caesaris Vita res ab illo anno V. C. 950. & 951. gestas describens testatur quod Severus ipse bellum in Parthos suscepit quod illi Mesopotamiam invasissent, aitque quod ἦρχε αὐτῶν Οὐολόγαισος, οὗ ἀδελφὸς συνῆν τῷ Σεβήρῳ *praeerat ipsis Vologeses, cujus frater cum Severo erat*, fortasse nimirum Tiridates, quem veluti a Romanis transfugam mox a Caracalla repetitum esse dicemus; subditque Dio quod Severus occupata iam Ctesiphonte, ex qua Vologeses aufugerat, eaque direpta in Mesopotamiam redivit. Deinde vero Scriptor ipse de rebus a Caracalla anno V. C 969 gestis differens ait οὐκ ὤκνησε δὲ γράψαι πρὸς τὸ Συνέδριον καὶ περὶ τῶν ἐν τοῖς Πάρθοις βασιλευσάντων, ἀδελφῶν τε ὄντων, καὶ πρὸς ἀλλήλους στασιαζόντων, ὅτι ἡ τῶν ἀδελφῶν διαφορὰ μέγα τι κακὸν τὸ κοινὸν τῶν Παρθων ἐργασηται *non piguit eum scribere ad Senatum de Regibus Parthorum, quod, cum fratres essent, & inter se dissiderent, res publica Parthorum ex fratrum dissensione magnum detrimentum aliquod esset habitura*. Denique testatur Dio quod ἐστρατευσαντι αὐτῷ κατὰ τῶν Πάρθων, πρόφασις τοῦ πολέμου ἦν ὅτι Οὐολόγαισος τόν τε Τιριδάτην, καὶ

Ἀν-

Ἀντίοχόν τινα μετ᾽ αὐτοῦ ἐξαιτήσαντι αὐτῷ οὐκ ἐξέδωκεν ipsi Caracallae *bellum adversus Parthos inferenti ea belli caussa praetexebatur quod Vologeses Tiridatem unaque Antiochum quendam sibi eos postulanti non dedisset*. Quum vero Parthus transfugas illos reddidisset, Caracalla a bello prorsus abstinuit; sed Artabanum tamen Parthiae Regem invasit quod ille filiam sibi in uxorem concedere detractasset; tandemque bellum a Parthis in Romanos susceptum extinctum fuit, cum occiso iam Caracalla anno V. C. 970. Macrinus ipsius successor pacem cum Artabano Rege sancivit (*a*).

Quamvis ex eiusmodi Dionis historia perspicue certoque deprehendi non possit an Caracalla adversus alterum solum ex Parthiae Regibus, an vero potius adversus utrumque variis de caussis bellum decreverit; an Vologeses ille, qui defectores reddere detractaverat, Artabani pater, vel potius frater esset; id unum tamen hic asseri, certoque constitui debet, quod Artabani Regis aetate ipsius frater in altera Parthiae parte imperabat; & quamvis nullus omnino Veterum Regis hujus nomen expresserit, is tamen facile *Vologesis* nomine vocari potuit; cum praesertim Herodianus (*b*) eum Parthorum Regem, qui a Severo impetitus fuit, atque a Dione *Vologeses* vocatur, *Artabanum* appellaverit; quod fortasse nimirum Herodianus utriusque nominis Reges simul in Parthia regnasse conspiceret; ideoque facile duos fratres illos ad Severi tempora revocaverit, qui proximis solum Caracallae temporibus imperarunt. Ita quoque nullus fere ex Scriptoribus splendor affulget de tempore, quo fraternae Parthorum Regum discordiae cessaverint, integrumque Parthiae regnum uni Artabano cesserit. At non plurimum fortasse ego fallar, si tunc demum integro Parthiae regno Artabanum potitum fuisse dixerim, cum ille fratrem hunc suum, defuncto iam, vel

(*a*) Capitol. in Macrin. (*b*) Lib. III. c. 9.

vel expulſo Tiridate, cui Macrinus Armeniae regnum reſtituerat, Armeniis Regem dedit; quemadmodum prorſus Artabanus alius Arſacem filium (a), & Vologeſes I. Tiridatem, & Choſroes Parthamaſiridem fratrem ſuum in Armeniae regnum invexerat: perinde quaſi Parthorum Regibus id antiquo iam more receptum foret ut fratres ſuos in Armeniae regnum veluti Arſacidis avitum intruderent, eoque conſilio vel arte fraternas diſcordias componerent, ſibique integrum Parthiae regnum aſſererent. Certe Procopius (b) nitide diſerteque teſtatur quod ineunte Alexandri Severi imperio, hoc eſt anno V. C. 975. Artabanus Parthorum Rex *Arſacem* fratrem ſuum Armeniae Regem conſtituit; ideoque, dum *quarto* eiusdem Caeſaris anno, ſive V. C. 979. Artaxares Perſa Parthiae regnum invaſit, atque Artabanum Regem occidit, huius filii ad Arſacem illum Armeniae Regem, patruumque ſuum confugerunt; cumque Artaxares Armeniam quoque invadere conaretur, ab incolis, & Artabani filiis expulſus fuit. Interim vero Arſaces ille tranquille Armeniae regnum conſervavit, atque Artabani fratris inſtar amicitiam cum Romanis coluit: unde Alexander Caeſar, cum anno demum V. C. 986. contra Artaxarem Perſam Romanis etiam Provinciis infeſtum moveret, tertiam militum ſuorum partem juſſit (c) *δὶ Ἀρμενίας ἐπελθȣ̃σαν, φιλίȣ Ῥωμαίοις δοκȣ́σης, κατατρέχειν τὴν Μήδων χώραν per Armeniam, quae Romanis amica videbatur, iter facere, ac Medorum regionem incurſare*. Quamvis autem Armeniae Reges Arſacis huius poſteri modo Romanis, modo Perſis adhaeſerint, ut inferius oſtendetur, compertum eſt tamen quod Arſacidae Artabani Parthi nepotes Armeniae regno ad annum uſque V. C. 1165. ſive Chr. 412. potiti ſunt. Itaque, licet Artabani

E fra-

(a) Dio Lib. 58.
(b) De aedific. Iuſtin Lib. I.
(c) Herodian. Libr. VI. c. 5.

frater, qui una cum ipſo in Parthiae regno imperavit, a nullo ex Scriptoribus peculiari ſuoque nomine diſtinguatur, idemque fortaſſe Artabani frater, qui Armeniae regnum ab illo obtinuit, a Procopio communi ſolum *Arſacis* nomine deſignetur; nihil tamen veriſimilius hic aſſeri, vel admitti poteſt, quam ipſum paterno *Vologeſis* nomine vocatum eſſe; quemadmodum ſane in Arſacidarum hiſtoria unum idemque *Vologeſis* nomen tum patri, tum filio, praeſertim natu minori, tributum occurrit.

Quod ſi *Arſacis Vologeſis* nomen non patri ſolum Parthiae Regi, ſed filio quoque Armeniae Regi commune eſſe potuit, idque Vaillantius ipſe concederet, qui in Zonarae (*a*) loco *Arſacem* legendum, atque *Arſacem Vologeſem* intelligendum eſſe iam viderat (*b*), quo demum charactere, certaque nota oſtendi iam poterit quod Nummi ſolo *Arſacis*, vel *Arſacis Vologeſis* nomine inſignes, ac notis ANΥ. ΔNΥ. ΞΥ. decorati ad Vologeſem Parthorum, non vero potius ad Vologeſem alterum Armeniorum Regem referri debeant? Quis Nummos alios, in quibus, diſſimulato Regis nomine, ſoli characteres ΔOΥ. ΠΥ. occurrunt, ad Artabanum Vologeſis Parthici filium, non vero potius ad Tiridatem, quem Vologeſis Armenii filium, ac Vaillantio prorſus incognitum fuiſſe oſtendam, referendos eſſe probaverit? Certe Artabanus ille Parthorum Rex Herodiano (*c*) teſte, victa fortaſſe Media, ſe *Regem Magnum* vocari, ac diadema duplex geſtare voluit; ideoque Nummus, in quo ne ſimplex quidem *Regis* titulus conſpicitur, unicumque diadema exhibetur, longe facilius alteri, quam Artabano Parthico, adſcribendus videtur. Denique, ſi Nummi ſinguli a Vaillantio prolati non alteri, quam Parthico Regi, adſcribantur, Arſacidarum aera ab anno V. C. 498. dimo-

(*a*) Annal. Libr. XI. c. 18.
(*b*) Pag. 291.
(*c*) Libr. VI. c. 2.

dimoveri certe non posset, quod tamen falsum aut saltem mire incertum esse iam vidimus. Sin vero ad Armenium Regem aliquem referantur, quemadmodum sane Minnisari Nummum Arsacidarum epocha & ipsum insignem non ad Parthiae, sed ad Armeniae Regem revocandum esse iam vidimus, omnia iam facile ac mire conspirant. Itaque in Nummis illis, nisi mea me fallit opinio, *Parthica* quidem, aut *Arsacidarum* Epocha agnosci debet; sed illi tamen ad *Arsacidas* non *Parthorum*, sed *Armeniorum* Reges referri debent.

Ac, ne coniecturis solum agere, iisque doctissimi Vaillantii sententiam Eruditis omnibus modo receptam convellere hic videar, perspicuis exemplis aliis ostendam Arsacidarum Aeram ab ipsis etiam Arsacidis Armeniae solum Regibus usurpatam esse; simulque Vaillantii errorem, ejusque erroris originem demonstrabo. Eximium *Arsacis* cuiusdam Nummum exhibuit Vaillantius *(a)* in quo legitur ΒΑΣΙΛΕΩϹ ΑΡϹΑΚΟΥ *Regis Arsacis*, simulque conspicitur Aera ΑϘΥ. hoc est annus 491. Quum Vaillantius hunc Nummum *duodecimo* saltem anno cusum esse intelligeret postquam Artaxares, sive Artaxerses Persa occiso Artabano, extinctoque Parthiae imperio *Persicum* regnum instituerat, Nummum illum Artaxersi Persarum Regi tribuendum asseruit, qui cum Arsacidarum regno potitus esset, *solum Arsacis nomen praecedentium Regum more in Nummis usurpavit*. Deinde vero, cum Nummum alium invenisset, in quo legebatur ΒΑϹΙΛΕΩϹ ΒΑϹΙΛΕΩΝ ΑΡϹΑΚΟΥ *Regis Regum Arsacis*, atque Aera ΦΗ. sive annus 508. insculptus conspicitur, alterum hunc Nummum ad Saporem Artaxersis filium, itidemque Persarum Regem revocavit *(b)*; eidemque sane Nummum etiam alium tribuisset in Museo Theupolo vulgatum, in quo legitur ΑΡΣΑΚ. ΗΦ. *Arsacis* Anno 508.

(*a*) Pag. 391. (*b*) Pag. 394.

Alte nimirum Cl. Vaillantii animo insederat Nummos omnes, in quibus Arsacidarum aera, consuetus Regis ornatus, & adversae partis typus occurrit, solis Parthorum Regibus adscribendos esse; ideoque non modo *Vologesem*, sed *Artaxersem* ipsum, & *Saporem* Parthicis Regibus inseruit.

Utrobique tamen Vaillantium praeconceptae iam opinioni liberius indulsisse, adeoque in errorem abreptum esse putaverim. Quis enim existimet Artaxarem illum, qui non *Arsacida*, sed *obscuro, & inglorio genere ortus* erat, ut ait Zonaras (a), solo *Arsacis* nomine vocari voluisse; cum praesertim *Arsacidas* omnes tum Parthiae, tum Armeniae Reges acerrimo odio insectaretur, ipsorum alterum nefarie in Parthia obtruncasset, alterum in Armenia debellare conaretur? Quis Arsacidarum epocham ab Artaxare in Nummis insculptam putabit, cum Artaxares ipse aerae huius originem, Parthici nempe regni initium, quam qui maxime detestaretur? Quis ab Artaxare aut *Regis Regum*, aut *Regis magni* titulum hic omissum fuisse, odiosum vero *Arsacis* nomen usurpatum existimet; cum semper ille non alio, quam suo *Artaxersis*, nomine, ac *magni Regis* titulo uti consueverit, atque in eadem ipsa legatione, quam ad Alexandrum Augustum misit, audacius dixerit κελεύει μέγας βασιλεὺς Ἀρταξέρξης (b) *iubet magnus Rex Artaxerses*, quemadmodum prorsus Sapor alius Persarum Rex ad Constantium Augustum scribens ait (c) *Rex Regum Sapor Constantio*. Quid vero quod ne in tota quidem 27. Persarum Regum serie, qui Artaxerxi successerunt, ullus omnino occurrit, qui *Arsacis* nomen, aut cognomentum usurpaverit; quod in omnibus tamen Parthorum, atque in pluribus Armeniae Regibus observatur? Quid quod

(a) Annal. lib. XII.
(b) Herod. Libr. VI. c. 3.
(c) Ammian. Marcell. Lib. XVII. c. 5.

quod a Graecis, & Latinis etiam Scriptoribus, ubi fortasse Symmachum *(a)*, & Sidonium *(b)* exceperis, qui Persarum Reges insueto nomine *Arsacidas* appellarunt, *Arsacis* nomine nunquam Persarum, sed Armeniae solum rex designatur: ut Ammianus Marcellinus *(c)* ubi de bello adversus Persas a Juliano suscepto, moxque de foedere a Joviano Augusto cum Persis inito loquitur semper Armeniae Regem *Arsacis*, Persarum vero non alio, quam suo *Saporis* nomine designavit? Ita propemodum in ipsa quoque Regum illorum serie, qui florentibus adhuc Parthorum rebus in Perside imperarunt *(d)*, nunquam *Arsacis* nomen occurrit; sed Reges illi semper suo, praesertim vero *Artaxersis* nomine appellantur; ut Artaxerses ille, qui paullo ante Isidori Characeni tempora, ideoque circa annum ab V. C. 700. floruit, atque a Gosithre fratre occisus fuit *(e)*. Quid quod Agathias *(f)*, qui historiam suam ex regiis Persarum archivis excerptam asserit, Herodianus *(g)*, ac Syncellus *(h)* etiam nitide, diserteque testatur *Arsacidarum* imperium ab Arsace usque ad Artabanum 270. sive potius 470. annorum spatio perstitisse, atque ab Artaxare Persa deletum esse; adeoque aperte satis ostendit Artaxarem hunc, eiusque successores *Arsacidis* accenseri, atque *Arsacidarum* nomine vocari non posse? Quid denique, ne cetera hic persequar, quod Artaxersis huius aetate Persae Graecae linguae imperiti fuisse videntur; ideoque vix ac ne vix quidem effingi potest ipsorum Nummos Graecis characteribus signatos esse: quemadmodum sane pluribus Nummis, qui ad eiusmodi Persicos Reges Froelichio iudice perspicue certoque referri debent, non *Graeci*, sed *Persici* solum, characteres inscripti conspiciuntur?

Sed

(a) Lib. X. epist. 22.
(b) Lib. VIII. epist. 9.
(c) Libr. XXIII. XXV. XXVII.
(d) Strab. Lib. XV. p. 728.
(e) Lucian. in Macrob.
(f) Lib. II.
(g) Lib. VI. c. 2.
(h) Pag. 286.

Sed nihil est tamen, quo uberius, ac illustrius ostendi possit duos Nummos illos, qui Artaxersi, & Sapori Persarum Regibus a Vaillantio, & Froelichio adscribuntur, non ad illos, sed ad Arsacidas referendos esse, quam maxima, ac mira prorsus varietas, quae inter veros Arsacidarum, ac Persarum Regum Nummos reperitur. Siquidem in indubiis Persarum Nummis Regum tiara plumis, atque alis fere volitantibus exornatur; capilli veluti in orbem glomerati conspiciuntur; gemmae non in tiara solum, sed in ipso quoque Regum collo, vestibus, auribus, & capillis etiam insertae sunt, nullibique numerales notae, vel epocha exprimitur. Sic in adversa Persicorum Nummorum facie non sagittarius, non turritum mulieris caput, non victoria palmae ramum, aut coronam sedenti Regi porrigens, consueta nempe Arsacidarum symbola, sed ara cum igne, cui figurae duae hinc inde adstant, constanter ubique reperitur: quod, ut optime Froelichius ipse observavit, ad ignis, & Solis cultum apud Persas usitatum referri debet. Itaque mirari plane quis poterit cur Froelichius ipse, qui 14. ex Persicis Nummis istis accurate descripsit, eorumque signandorum ritum ab Artaxerse primo post Parthos Persico Rege institutum putavit (*a*), Vaillantii tamen vestigiis insistens Nummum cum epocha AqΥ 491. Artaxersi Persae, alium cum epocha ΦH 508. Sapori eius filio, itemque Nummum alium, quem omnium primus is edidit, cum epocha ΦK 520. ad Saporem ipsum revocaverit (*b*): perinde quasi Persicorum Nummorum signandorum ritus ab Artaxerse institutus sub Sapore filio, atque ipsa quoque Artaxersis aetate desierit, moxque a Saporis successoribus instauratus fuerit.

Quicumque haec, aliaque id genus accurate perpenderit, facile profecto intelliget Nummos illos Arsaci-

(*a*) Pag. 72. (*b*) Pag. 65.

ſacidarum epocha inſignes, qui Artaxerſi, & Sapori Perſarum Regibus a Vaillantio, ac Froelichio tribuuntur, ad ſolos Armeniae Reges, qui ſoli ex Arſacidis extincto Parthorum Regno ſupererant, referendos eſſe. Quod ſi duo hi Nummi Arſacis nomine, atque aera inſcripti ad Armenios ſolum Arſacidas ſpectare debent, nullus promemodum dubitandi locus ſupererit quin ad Armenios ipſos quatuor etiam Nummi alii referendi ſint, in quibus epocha 451. 460. 474. 480. reperitur; cum praeſertim in duobus poſtremis, in quibus habentur anni 474. 480. ne ipſum quidem *Arſacis* nomen occurrat; ac typus ille, qui in adverſa eorum facie conſpicitur, Armeniis potius, quam Parthicis Nummis conveniat; cum idem ille Urbis Genius, ſive turritum mulieris caput in duobus Tigranis Nummis occurrat, qui ſane non ad Parthos, ſed Armenos Reges ſpectavit. Perſicae vero linguae periti curioſius inquirant, an Artaxerſi, vel Sapori, vel alteri cuipiam Perſarum Regi Nummi illi tribuendi ſint, qui Parthicis, ut putatur, ſive potius Perſicis characteribus inſignes, apud Vaillantium (*a*), in Muſeo Theupolo (*b*), & Geſnero (*c*) occurrunt. Certe Vaillantio quidem iudice ii Parthis Regibus adſcribi non potuerunt, cum & Arſaces ipſorum primus, & Artabanus ipſorum poſtremus Graecis characteribus Nummos ſignaverint; adeoque vel antiquis, vel facile recentioribus Perſarum Regibus adſcribendi videntur. Id vero mihi propoſitum fuerat, ut contra Vaillantium oſtenderem non modo quod ex ſuperſtitibus Arſacidarum Nummis ipſorum epocha perſpicuis adeo Veterum teſtimoniis a me conſtituta refelli non poteſt; verum etiam quod haec ipſa Arſacidarum epocha non a Parthiae ſolum, quod Vaillantius putaverat, ſed etiam ab Armeniae Regibus uſurpata, Nummiſque inſcripta fuit

(*a*) Pag. 395.
(*b*) Pag. 1222.
(*c*) Tab. II. num. 3.

fuit, quod hactenus Vaillantio, ceterisque Eruditis omnibus incompertum erat.

Iam vero facile quilibet ex Nummis illis antea recensitis ei Armeniae Regi adscribi a me poterit, a quo cusus fuit, simulque Armeniae Regum series, quae in Vaillantio mutila, ac depravata conspicitur, restitui, ac suppleri. Asserit Vaillantius quod Arsaci II. Artabani fratri in Armeniae regno filius Artavasdes vel Artabasdes successit, qui Pollione (*a*) teste Sapori Persarum Regi suppetias adversus Valerianum Caesarem miserit. Mox Anonymum quendam Armeniae Regem Artavasdis huius filium, ac successorem exhibet, qui Christianam religionem sub Diocletiano Caesare amplexus Maximinum Caesarem in bello adversus Narsetem Persarum Regem suscepto adiuvit; tamdemque Tiridatem III. huius Anonymi filium, atque Artavasdis nepotem Constantini M. temporibus ad Christianam religionem, a qua Armenii defecerant, rediisse scribit Vaillantius. Ac postremam hanc quidem historiae partem ex perperam intellecto Sozomeni loco in Vaillantium irrepsisse eruditus Vir observavit, qui Arsacidarum historiam a Vaillantio contextam edidit; ideoque Tiridatis huius loco Anonymum alium Anonymi filium, atque Artavasdis nepotem in Armeniae Regum serie recensendum asseruit. Ego vero perspicuo Zonarae testimonio deprehendi quod *Arsaci* II. Artabani fratri non *Artavasdes*, sed *Tiridates*, successit, qui patris instar Persarum Regibus infensus fuit. Etenim Scriptor ille de Galli, & Volusiani imperio loquens, ait (*b*): Ἤρξατο δ᾽ αὖθις ἐπὶ τούτου ἡ κίνησις τῶν Περσῶν, καὶ κατεσχέθη παρ᾽ αὐτῶν ἡ Ἀρμενία τοῦ ταύτης βασιλέως Τυριδάτου φύγοντος, τῶν δέ παίδων ἐκείνου προσρυέντων τοῖς Πέρσαις *sub hoc motus Persarum recruduit, qui Armeniam occuparunt, Tyridate Rege fuga elapso, cuius filii se ad hostes contulerant*. Ergo, si Tiri-

(*a*) Cap. IV.

(*b*) Annal. Libr. XII. c. 21.

Tiridates ille in primis Persarum motibus Galli Caesaris aetate Armeniae regno spoliatus fuit, id anno V. C. 1006. sive Chr. 253. contigisse debuit, quo Sapor Persarum Rex Armeniam, aliasque Orientis provincias invasit; ut optime proinde Artavasdes, qui superstite adhuc Tiridate patre Saporis partes amplexus fuerat, anno Chr. 258. una cum Sapore ipso adversus Valerianum Caesarem militaverit, ut testatur Trebellius. Itaque Tiridates ipse inter Arsacem II., & Artavasdem inseri debet, eique duo Nummi adscribendi sunt, in quibus epocha, sive annus 474. & 480. reperitur, quorum alter ad annum Chr. 246. alter vero ad 252. spectavit. Artavasdi autem eius filio Nummus alius tribuendus erit, in quo reperitur epocha 491. ideoque ad annum Chr. 263. revocandus est. Denique Nummus alius epocha 508. sive anno Chr. 280., & fortasse quoque Froelichii Nummus epocha 520. sive anno Chr. 292. insignis, quem Cl. Scriptor Sapori Persarum Regi adscripserat, Artavasdis filio tribuendus erit, cuius nomen ignoratur, eiusque Arsacis pater, aut avus dicendus ille erit, qui Constantii Caesaris aetate Armeniis imperavit (a) & Param filium in Armeniae regno successorem habuit.

F §. IV.

(a) Ammian. Marcel. Lib. 27: c. 12.

§. IV.

Nummus Arſami Perſicae ſtirpis Regi tributus ad Arſamem Ciliciae Regulum, ſive ad Arſacem Parthiae, vel Armeniae Regem revocatur.

NUmmos omnes, in quibus aut *Arſacis* nomen, aut etiam, diſſimulato Regis nomine, ſola *Arſacidarum* epocha una cum ſolito Arſacidarum Regum ornatu, vel ſymbolo reperitur, ad ſolos Arſacidas olim Parthiae, mox Armeniae Reges referendos eſſe ſuperius oſtendi; ideoque Nummos, in quibus utrumque expreſſum conſpicitur, prorſus immerito ad Perſarum Reges a Vaillantio, & Froelichio revocatos eſſe demonſtravi. Ipſa rerum affinitas atque connexio nunc poſtulat, ut eximium quoque Nummum alium, qui nuper doctiſſimi Viri diligentia lucem adſpexit, atque aliorum inſtar ad Perſicae ſtirpis Regem revocatus fuit, non ad alios facilius, quam ad Arſacidas ipſos Armeniae, vel Parthiae Reges, referendum oſtendam.

Cl. Froelichius, qui maximo atque admirabili prorſus ingenii acumine, ac eruditionis ubertate de re Nummaria praeclare iam meritus fuerat, anno ſuperiori 1752. *Regum Veterum Numiſmata anecdota, aut perrara* edidit, ac illuſtravit. Inter eiusmodi Reges Eruditis omnibus haſtenus ignotos habendum eſſe putavit *Arſamem* quendam, cuius aeneum mediae formae Nummum in Auſtriaco Muſeo ipſe omnium primus obſervaverat. Nummus ille, ut a Froelichio deſcribitur (a), in

(a) Pag. 13.

in antica parte *Caput mitra Persica conoide tectum, vultu pinguiculo, & imberbi* exhibet; in adversa vero *Thyrsum cum duabus fasciis decussatis* una cum epigraphe ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΡΣΑΜΟΥ ΘΕΟΣΕΒΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΥ *Regis Arsamis Deum colentis, & Iusti*. Quandoquidem ergo in hoc Nummo non ΑΡΣΑΚΟΥ *Arsacis*, sed nitide distincteque legitur ΑΡΣΑΜΟΥ *Arsamis*, Cl. Editor existimavit hunc Nummum ad *Arsamem* quendam referendum esse, qui in Perside imperaverit; cumque ex Historicis varios quidem eius nominis viros memorari conspiceret, sed nulli tamen verisimilius hunc Nummum adscribi posse censeret, quam Arsami, qui Darii Codomani, ut Froelichius quidem existimat, postremi nempe Persarum Regis, pater fuit, novum hunc Regem hactenus incognitum eruditis viris exhibuit.

Ego vero, doctissimi viri pace, Nummum ipsum neque ad *Arsamem* Darii patrem, neque ad ullum ex veteribus, ac recentioribus etiam Persarum Regibus referri posse crediderim, sed ad *Arsacem* aliquem spectasse existimo, qui vel in Parthia, vel in Armenia imperaverit; aut certe, si non *Arsacis*, sed *Arsamis* cuiusdam, Nummus esse ille debeat, ad Arsamem potius Ciliciae Regem revocandum esse putaverim.

Ac initio quidem, ut Nummum Arsami Darii patri adscribi non posse ostendatur, simulque verum Darii genus hactenus obscurum paullo subtilius, atque accuratius demonstretur, observari plurimum velim, quod Arsames ille Darii Codomani pater neque regia stirpe genitus, nec unquam *Regis* titulo aut honore decoratus fuit. Facile id quidem novi quod in vulgato Diodori loco, quem Froelichius etiam exscripsit, Arsames ille veluti Artaxersis Ochi frater, adeoque Artaxersis Memnonis Persarum Regis filius (a) exhibetur. Etenim de Dario loquens Diodorus ait: Οὗτος ἦν υἱὸς μὲν Ἀρσάνȣ, ὅς ἦν ἀδελφὸς Ἀρταξέρξȣ τȣ̃

(a) Lib. XVII. c. 5.

τῦ Περσῶν βασιλεύσαντος *hic filius quidem erat Arsanis, qui frater fuit Artaxersis Persarum Regis*. Sed, ut optime Rhodomannus, ac Weslingius observarunt, in Codicibus aliis legitur υἱὸς μὲν Ἀρσάνυ τῦ Ὀςάνυ, ὃς ἦν ἀδελφὸς *filius quidem Arsanis nepos Ostanis, qui frater, &c.* atque ita sane in Diodori textu *Ostanis* etiam nomen legendum esse pluribus, optimisque rationibus Interpretes illi ostenderunt; adeoque Diodori loco sic restituto Arsames Darii Regis pater Ostanis filius, & Ochi patruelis esse deberet. Mihi tamen vehemens suspicio suboritur quod Diodori locus, addito quoque *Ostanis* nomine adhuc mutilus sit, eiusque narratio hac in parte minus accurata, & falsa censenda sit; cum Arsames Darii pater nihil prorsus ad regium Persarum stemma spectaverit. Etenim Diodorus ipse, veluti sibi inconstans, atque ab eius Historici, quem pridem exscripserat, sententia discedens, quum dixisset Arsen Persarum Regem a Bagoa eunucho una cum liberis interemptum esse, subdit: (*a*) ἐρήμυ δ' ὄντος τῦ Βασιλέως οἴκυ, καὶ μηδενὸς ὄντος τῦ κατὰ γένος διαδεξαμένυ τὴν ἀρχὴν, προχειρισάμενος ἕνα τῶν φίλων Δαρεῖον ὄνομα, τύτω συγκατεσκεύασε τὴν βασιλείαν *regia domo sic ad solitudinem redacta, nemo ex ea gente supererat, qui successionem in regno sibi vindicaret. Darium ex amicis quendam in possessionem collocat*. Ergo Darius Bagoae quidem amicus, sed ex ipsa tamen Regum stirpe oriundus non erat; alioquin sibi successionem in regno vindicare ille poterat. Ita propemodum Strabo (*b*) asserit a Bagoa Darium electum esse ὐκ ὄντα τῦ γένυς τῶν Βασιλέων, *qui ex Regum genere non erat*. Hinc Alexander apud Curtium (*c*) Dario exprobravit quod ille *non hæreditarium Persarum regnum accepit*; atque in epistola ad ipsum data (*d*) ait quod ille regnum ὐ δικαίως, ὐδὲ κατὰ

(*a*) Loc. cit.
(*b*) Lib. XV. pag. 736.
(*c*) Lib. V. c. 11.
(*d*) Arrian. Lib. II. pag. 120.

κατὰ τὸν Περσῶν νόμον neque iuste, neque secundum Persarum legem obtinuit. Accedit etiam quod Darius non alio, quam *Astandis*, nimirum *Cursoris*, aut etiam, si libeat, *Cursorum Praefecti*, munere initio fungebatur, (*a*) quod privato quidem ex Persarum primoribus conveniens, sed regio tamen Principe indignum putabit quicumque regiam Persarum maiestatem spectaverit. Neque *Astandes* solum, sed etiam Plutarcho teste aliorum privatorum instar Regis δῦλος *servus* erat; quemadmodum Aelianus (*b*) ait quod Δαρεῖος δύλης, sive ut optime Gronovius legendum esse demonstrat, δῦλος, aut δύλυ *υἱὸς ἦν Darius servus*, aut *servi filius erat*; unde non regiae stirpis gloria, sed solo roboris & bellicae virtutis merito mox ab Ocho Armeniis praefectus fuit (*c*). Itaque Arsames Darii pater spectati quidem generis, sed non regii, fuit; ideoque ab illo Arsame perspicue certoque distingui debet, qui ab Ocho eius fratre una cum ceteris regiae stirpis Principibus occisus fuit. Hinc optime Sisigambis Darii mater dum infortunia sua enumerat ait *octoginta fratres suos eodem die ab Ocho saevissimo Regum trucidatos, adiectumque stragi tot filiorum patrem: e septem liberis, quos genuerat ipsa, unum superesse*, nempe Oxyathrem, quem inter amicos Alexander receperat, (*d*) *ipsum Darium floruisse paullisper ut crudelius posset extingui* (*e*). Quis hic aperte non videat quod si Sisigambis eius Arsamis uxor fuisset, qui ab Ocho fratre interemptus fuit, Sisigambis ipsa non patris solum, fratrumque caedem ab Ocho patratam, sed etiam Arsamis mariti mortem principe loco memorasset; quemadmodum prorsus nefarius Rex Ochus una cum Arsame, Darium quoque trucidasset, si vere hic ab Arsame Ochi fratre natus fuisset; adeoque ad regni successio-

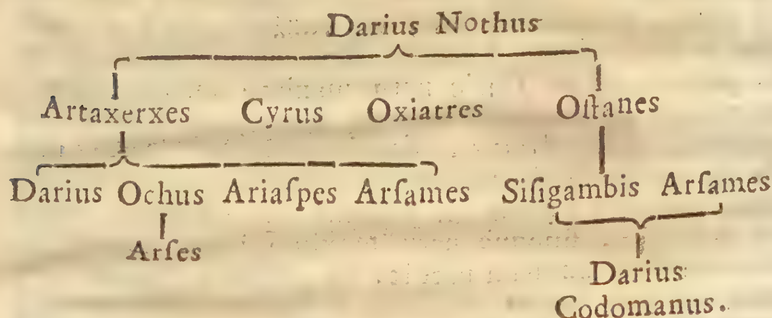
(*a*) Plutar. de fort. Alexan.
(*b*) Var. Hist. Lib. XII. c. 43.
(*c*) Iustin. Lib. X.
(*d*) Curt. Lib. VII. c. 5. Diod. Lib. XVII. c. 34.
(*e*) Curt. Lib. X. c. 5.

cessionem, sublato Ocho patruo, adspirare potuisset? Ac certe quidem Iustinus (a) asserit quod Ochus *timens parem coniurationem* illi, qua nuper quinquaginta Artaxersis Memnonis filii in patrem insurrexerant, *regiam caede, & strage Principum replevit*; (b) & Valerius Maximus ait quod ille *patruum cum centum amplius filiis, ac nepotibus iaculis confixit*. Quo sane illustri Iustini, ac Valerii testimonio, si cum superiori Curtii loco conferatur, non modo perspicue apparet quod Sisigambis ad regium Principum ab Ocho interemptorum genus spectabat, ideoque vel Oxyathris, vel potius Ostanis, filia erat, qui simul cum liberis ab Ocho fratris filio interemptus fuit; verum etiam facilis, ut opinor, verusque modus affulget, quo vitiatus ille Diodori locus apte restitui possit, ut Diodorus ipse cum Scriptoribus aliis componi, sibique constare videatur. Quid enim si in Diodori textu ubi vitiose certe de Dario nunc legitur οὗτος ἦν υἱὸς μὲν Ἀρσάνου τοῦ Ὀστάνου, ὅς ἦν ἀδελφὸς Ἀρταξέρξου *hic filius quidem erat Arsanis filii Ostanis, qui frater fuit Artaxerxis*, levi, facilique mutatione rescribatur οὗτος ἦν υἱὸς μὲν Ἀρσάνου τοῦ γαμβροῦ τοῦ Ὀστάνου *hic filius quidem erat Arsanis generi Ostanis*; sive, si libeat, ἦν υἱός μὲν Ἀρσάνου, καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ὀστάνου *filius erat Arsanis, & filiae Ostanis*? Ita sane duobus solum vocibus τοῦ γαμβροῦ in textu alioquin mutilo restitutis, quae ob iteratum articulum τοῦ a celeri exscriptore praeteriri facile poterant, integer Diodori locus cum ceteris Scriptoribus, ac Diodoro ipso conspirabit. Sed longe tamen concinnior, ac nisi mea me fallit opinio, vera Diodori lectio esse debet: οὗτος ἦν υἱὸς μὲν Ἀρσάνου, θυγατριδοῦς δὲ Ὀστάνου *hic erat filius quidem Arsanis, nepos autem ex filia, Ostanis*. Siquidem particula μὲν, quae praecesserat, facilius requirit ut alia δὲ consequatur, ideoque Darius Arsanis *quidem* filius, Ostanis *autem* nepos, vel filiae filius dicatur. Ceterum, quae-

(a) Lib. X.

(b) Lib. IX. c. 2. n. 7.

quaecumque demum emendatio eligatur, ſemper unus idemque ſenſus prodibit; atque illuſtrius adhuc conſtabit quod Arſames ille, cui Siſigambis nupta fuit, ex illuſtri quidem genere natus erat, ut ipſi regiae ſtirpis femina deſponderi potuerit; ſed ad ipſum tamen regium genus referri, aut Ochi Regis frater eſſe non poterat, ut in ſubiecto Stemmate apparet.

Atque iſta quidem paullo fortaſſe uberius expoſita ſint, ut gravis ille Diodori locus intelligi, verumque Siſigambis, Arſamis, ac Darii genus hactenus implexum oſtendi poſſet; ut exinde quoque facile deprehenderetur Arſamem Darii patrem neque regio Perſarum genere natum, neque *Regis* titulo unquam donatum fuiſſe; ideoque Nummum *Arſamis Regis* nomine inſignem ipſi adſcribi non poſſe.

Sed, quamvis etiam liberius concedatur Arſamen Darii patrem cum Arſame Ochi Regis fratre confundi poſſe, ut ex depravato Diodori loco putavit Froelichius, quo tamen vede, vel argumento probari unquam poterit hunc Ochi fratrem aliquando *Regis* titulo decoratum fuiſſe; ut proinde Nummus *Regis* titulo, erectaque tiara inſignis ab illo cudi potuerit? Plutarchus (*a*) quidem aſſerit quod Artaxerſes, ut Ochum filium

(*a*) In Artaxer.

filium de regni consequendi spe deiiceret, Dario natu maximo regium nomen concessit, ipsique indulsit κίθαριν ὀρθὴν φέρειν *cidarim erectam gestare*, hoc est, ut ait Iustinus *(a)*, *insignia maiestatis suae*; cum erectam cidarim, vel tiaram deferre solis Regibus apud Persas liceret (*b*). Asserit etiam Plutarchus quod Artaxerses Arsamem filium alium non iustis nuptiis, sed ex pellice susceptum eximio amore complectebatur; sed nullibi tamen Plutarchus ipse, vel Iustinus, vel Scriptor alius indicavit hunc Arsamen *Regis* titulo donatum esse, quamvis id de Dario natu maximo memoraverint. Quinetiam ex integro Plutarchi loco oppositum potius perspicue demonstratur. Etenim, si Artaxerses non alia de caussa Dario primogenito regios honores vivens adhuc concessit, quam ut Ochum ab affectandi regni spe deiiceret, filioque natu maximo imperium assereret, qui fieri unquam potuit, ut Arsami notho filio pares omnino regios honores tribueret, ideoque non solum Ochi, sed Darii quoque animum acrius incenderet? Haec perspicue satis, opinor, ostendunt regium nomen Arsami Ochi fratri concedi non posse; cum praesertim ex veteri Persarum lege, nonnisi defuncto Rege usurpari illud posset; ac mirae prorsus Artaxersis humanitati tribuatur, quod ille superstes adhuc regios honores Dario, primogenito nempe filio, ac successori concesserit.

Froelichius (*c*) tamen subtiliter ille quidem, ac ingeniose coniecit quod *Regis* nomen non supremis solum Persarum Regibus, qui proinde *Regum Reges* dicebantur, sed Satrapis etiam, aut Urbium Praefectis tribui consueverit; idque Memnonis Rhodii exemplo confirmari posse putavit, qui Hermiam Atarnensium tyrannum occidit, atque ab Aristotele *Persarum Rex* appellatur cum ait *(d)*

Τόνδε

(*a*) Lib. X. c. 1.
(*b*) Xenoph. de Exp. Lib. II. Viden. Brisson. Lib. I. n. 46.
(*c*) Pag. 21.
(*d*) Laert. Lib. V. seg. 6.

Τόνδε πότ' ἐχ ὁσίως, παραβὰς μακάρων θέμιν ἁγνὴν
Ἔκτεινεν Περσῶν τοξοφόρων Βασιλεύς.

Hunc olim inique, violans ſanctum beatorum ius
Occidit Perſarum arcitentium Rex:

quo ſane loco *Regis* nomine Froelichius Memnonem ipſum Aſiaticae orae Praefectum deſignari putavit.

At reponi facile poterit quod Hermias ille Diodoro (*a*) teſte non a Memnone, ſed a Mentore, captus fuit, quem Diodorus ipſe non *Regem*, ſed Στρατηγὸν αὐτοκράτορα *Praefectum*, & Σατράπην *Satrapam* appellavit. Sed, quamvis etiam Strabonem hic potius ſequamur, cui Poliaenus (*b*) & Ariſtoteles (*c*) ipſe conſentit, idque a Memnone factum dicatur, nunquam tamen inferri inde poterit *Regis* nomen ab Ariſtotele aut Mentori, aut Memnoni conceſſum fuiſſe. Siquidem Strabo non modo Memnonem illum ὑπηρέτην, καὶ Στρατηγὸν *Miniſtrum*, & *Praefectum* appellat; verum etiam perſpicue teſtatur quod Hermias a Memnone quidem dolo captus, atque ad Artaxerſem miſſus; ſed ab Artaxerſe tamen in Perſide in crucem actus fuit. Ergo τοξοφόρων Περσῶν βασιλεὺς *arcitentium Perſarum Rex*, qui Hermiam occidit, ex ipſo quoque Strabonis teſtimonio non *Memnon*, ſed *Artaxerſes* ſolum intelligi profecto debet; & quamvis etiam Hermias non alterius, quam Memnonis, manu interemptus foret, ſemper tamen id Artaxerſi potius a Poeta adſcribi potuiſſet, cuius imperio mors illa inflicta fuerat. Itaque, niſi perſpicua, & certiora exempla proferantur, vix ac ne vix quidem effingi poterit erectam cydarim, & *Regis* nomen aut Satrapis, aut Praefectis aliis in Perſide conceſſum eſſe; quemadmodum ſane Cyrus quamvis ab Artaxerſe Me-

(*a*) Lib. XVI. c. 52.
(*b*) Stratag. Lib. VI. c. 48.
(*c*) Oecon. Lib. II. p. 692.

Memnone fratre tum Lydiae (*a*), tum maritimis Satrapiis omnibus praefectus esset, nunquam tamen *Regis* nomen obtinuit, nullibique legitur quod *erectam* cydarim, Regis nempe insigne, gestaverit.

Sed utrumque tamen aliquando licuisse fingatur, ut Persidis Praefecti, eorum Regum instar, qui Persarum imperio obnoxii fuerant, *Regis* nomen acceperint; quis tamen existimet ab iis Nummos tiara Regisque titulo insignes cudi potuisse; cum ubique gentium signandae monetae ius ad Reges spectaret; ac nullo prorsus exemplo ostendi possit Nummos ab alio signatos esse, quam qui legitimo imperio potiretur, aut certe simul cum imperio, cudendae quoque monetae ius usurpasset? Certe Asander, dum adhuc Bosphorus in alterius potestate foret, in Nummis se *Ethnarcham*, & *Archontem* vocavit (*b*); ubi vero Bosphori imperium sibi ab Augusto concessum fuit, regium quoque nomen Nummis inscripsit. Ac sane, si in Persarum, Parthorum, aliarumque Gentium Nummis non sola *Regum*, sed ipsa quoque *Satraparum*, vel *Praefectorum* nomina eodem ipso *Regis* titulo insignia inscribi potuisse quis dixerit, iam facile Regum series Nummorum ope contexta perturbabitur; nulloque discrimine veri, a fictitiis his Regibus distinguentur, adeoque maxima Nummorum utilitas miris ambagibus irretietur. Ergo, nisi perspicuis testimoniis aliis appareat a Satrapis ipsum quoque *Regis* nomen usurpatum, ac Nummos signatos fuisse, ut de Ponti, Thraciae, & Cappadociae Satrapis mox ostendetur, prorsus immerito Nummus aliquis ignoti Regis nomine insignis ad Satrapam, vel Praefectum aliquem referretur.

Nihil est tamen cur his, aliisque id genus argumentis hic immorer, cum ex ipsa quoque characterum forma perspicue deprehendi possit quod Froelichii Nummus

(*a*) Xenoph. de Exped. Lib. I. Iustin. Lib. V.

(*b*) Vaill. pag. 210. & 212. 214.

mus neque ab Arſame Darii patre, neque ab Arſame Ochi fratre, neque ab ullo Perſicae ſtirpis Rege cudi potuit. Etenim Arſamis, & ipſa quoque Darii aetate Graeca lingua Perſis incognita, ac peregrina fuit, adeoque Perſarum ſinguli, ac praeſertim Reges, non alio, quam patrio Perſarum idiomate utebantur. Hinc Themiſtocles cum patria pulſus ad Xerſem Perſarum Regem confugiſſet, eumque remotis arbitris, ac ſine interprete alloqui cuperet, unius anni ſpatio Perſicae linguae addiſcendae incubuit (a); quemadmodum Alcibiades dum in Perſide verſaretur linguam ipſam didiciſſe legitur (b); & Penceſtes, quem Alexander Macedo Perſidis Satrapen conſtituit, Perſice loqui curavit, ut facilius viris Perſice ſolum loquentibus imperaret. Ac, ne cetera id genus exempla perſequar, perſpicuo quoque Curtii loco erudimur Darii temporibus Graecam linguam Perſis incognitam fuiſſe. Etenim Curtius (c) cum inſidias a Beſſo Dario Regi ſtructas a Patrone Graecorum Duce deprehenſas eſſe dixiſſet, ſubdit quod Patro Regi nunciavit *ſe, ſed remotis arbitris, loqui velle cum eo; iuſſuſque propius accedere, ſine interprete (nam haud rudis Graecae linguae Darius erat)* inſidias a Beſſo ſtructas indicavit. *Beſſus* vero, *quanquam erat Graeci ſermonis ignarus, tamen ſtimulante conſcientia indicium profecto detuliſſe Patronem credebat, & interpretis Graeci relato ſermone exempta dubitatio.* Quis non intelligat Graecam linguam ita Perſis ignotam fuiſſe, ut Graecis Regem allocuturis interpres adhibendus eſſet; Beſſus ipſe Regis Praefectus eius linguae imperitus foret; idque peculiari Darii gloriae tribuatur, quod Graeci idiomatis non omnino rudis haberetur? Itaque, ſi in tanta Perſici imperii gloria Perſarum Reges ſuis omnino moribus, ſuoque idiomate utebantur, quis in Perſarum Nummis non Perſicos, ſed Graecos potius characte-

(a) Quintil. Lib. XI. c. 2. Plutar. in Them. Corn. Nep. c. 30. Diod. Lib. XI. c. 57.

(b) Athen. Lib. XII. c. 9.

(c) Lib. V. c. 11.

racteres usurpatos esse arbitretur; ut proinde Arsamis, ac Darii aetate Persici Nummi cum Graeca epigraphe cuderentur? Proximis quidem temporibus a Parthis Regibus fieri id potuit, cum instituto iam Seleucidarum imperio, Syriaeque Regibus in Perside, ac Parthia imperantibus Graeca lingua frequentius adhiberetur, ac praecedentium Regum aetate Nummi Graeca epigraphe insignes in Parthia viderentur. Quis tamen ea quoque aetate id fieri potuisse existimet, qua Persae imperii sui maiestatem conservabant, & Graecos omnes veluti barbaros fere aversabantur?

Quod si fortasse quis dixerit hunc Nummum in Graecanica quadam Asiae urbe cusum fuisse, in qua Arsames Ochi frater *Satrapae*, vel *Praefecti*, vel *Regis* nomine frueretur, non modo argumenta cetera superius exposita opponi possent, sed illud etiam huic coniecturae perspicue adversabitur, quod Arsames Ochi frater, veluti patri carior, Artaxersis patris lateri semper adhaeserit; ut proinde Plutarcho teste Artaxerses occiso Dario magis ac magis amplexus sit Arsamen, nec obscure tulerit ei in primis se fidere, atque in eius sinum omnia deponere. Itaque immerito prorsus fingeretur Arsamem aut Urbis aut Provinciae Praesidem, ac Regem fuisse, ut in illa Nummi Graecis characteribus exarati, eiusque vultu insignes cudi potuerint. Accedit etiam quod Regis vultus Nummo inscriptus *pinguiculus*, *& imberbis* est, ideoque Regi cuidam adscribendus videtur, qui aetate floreret. Arsames autem ille Ochi frater facile quinquagesimum annum iam attigerat, quum iampridem Darius eius frater 54. aetatis anno Regios honores a patre obtinuerit. Itaque Nummus ille, qui *Arsamis* nomen, ac Regiam dignitatem Graecis hisce literis exhibet, neque *Arsami* Darii patri, neque ulli prorsus ex antiquis Persarum Regibus adscribi potest.

Nihil est autem cur in inquirendo Rege diutius immorer, cui Nummus ille tribuendus sit. Etenim vix ullus

ullus dubitandi locus esse iam poterit quin solum *Arsacis* nomen ipsi inscriptum credatur, adeoque Nummus ad aliquem ex *Arsacidis* sive Parthiae, sive Armeniae Regibus referatur. Froelichius quidem semel iterumque admonuit in illo non ΑΡΣΑΚΟΥ sed ΑΡΣΑΜΟΥ exaratum, ideoque non *Arsacis*, sed *Arsamis* legendum esse. Sed eiusmodi tamen argumenti vis facile elidi poterit, si observetur quod in pluribus etiam aliis Arsacidarum Nummis, ut innumera aliorum Nummorum exempla omittam, in Arsacis nomine peccatum fuit. Sic in Arsacis XXVI Nummo apud Vaillantium legitur ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΑΡΣΑΝΟΥ ΕΥΙΡΓΙΤΟΥ ΛΙΚΑΙΟΥ ΦΙΛΕΛΛΗΧΟΣ, quatuor nempe errores ab imperito artifice admissi sunt, Regisque nomen, si Froelichium sequamur, non *Arsaces*, sed *Arsanes* esset. In Artaxersis Arsacis, ut putat Vaillantius (*a*), sive, ut ostendi, *Tiridatis* Nummo legitur ΑΡΓΑΚΟΥ; ideoque novus, & incognitus Rex alius *Argaces* effingi deberet. In Nummis aliis habetur ΑΡΣΑΧΟΥΣ, adeoque *Arsachis* nomen hic temere cudendum foret. Denique in *Saporis*, si Vaillantium audimus (*b*), hoc est in *Artavasdis* filii Nummo legitur ΑΡΣΑΠΚΟΥ *Arsapcis*, adeoque novus Rex alius admittendus esset. Quemadmodum ergo in Nummis istis solo artificis vitio factum fuit, ut ΑΡΣΑΚΟΥ, vel ΑΡΣΑΝΟΥ, vel ΑΡΣΑΠΚΟΥ exaratum foret, nullumque prorsus aliud, quam *Arsacis*, nomen ubique intelligi vel admitti debet; ita quoque in Nummo, quem Froelichius exhibuit, quamvis aberrantis Scalptoris vitio exaratum fuerit ΑΡΣΑΜΟΥ, non aliud tamen, quam *Arsacis*, nomen agnosci debet; ideoque hic etiam Nummus non ad incognitum Regem aliquem, multoque minus ad *Arsamem* Darii patrem, sed ad *Arsacem* aliquem spectavit.

Ne tamen in characteribus huic Nummo inscriptis errorem liberius fingere hic videar; ideoque Num-

mum

(*a*) Pag. 391. (*b*) Pag. 394.

mum *Arſaci* tribuere, quem facile fortaſſe quiſpiam doctiſſimi Viri iudicio, & autoritate abreptus ad *Arſameni* quendam referendum eſſe contendat, id unum coronidis loco addidiſſe nunc libet, quod ſi Nummus ille non ad Arſacem, ſed ad Arſamem potius ſpectaverit, ex pluribus tamen Arſamis a Froelichio memoratis non alteri ſane Nummum conceſſerim, quam Arſami, qui Darii temporibus Ciliciae praefuit; cum facile is ſolum *Regis* etiam titulo inſignis videatur. Arrianus (*a*) quidem ait quod Alexandro Ciliciae fines ingreſſo ἀγγέλλεται Ἀρσάμης ὅτι πρόσθεν μὲν ἐπενόει διασώζειν Πέρσαις τὴν Ταρσὸν ... ὁ Ἀρσάμης μαθὼν αὐτοῦ τὴν ὅρμην σπουδῇ φεύγει ἐκ τῆς Ταρσοῦ παρὰ βασιλέα Δαρεῖον *nunciatum eſt Arſamem, qui initio Tarſum Perſis conſervare ſtatuerat ... Arſames certior factus de eius adventu confeſtim ex Tarſo ad Regem Darium fugit.* Ita propemodum Curtius (*b*) narrat quod *Arſanes, qui Ciliciae praeerat, igne ferroque Ciliciam vaſtat, ut hoſti ſolitudinem faciat*. Nullibi vero aut Curtius, aut Arrianus, aut ullus Scriptor alius huic Arſami, qui Ciliciae praeerat, eamque Perſis conſervare cupiebat, *Regis* nomen conceſſit; ideoque ſemper ambiguum, & obſcurum foret an ab illo Nummus cudi, Regiſque titulo ornari potuerit. Quamvis tamen a Scriptoribus illis huic Arſami *Regis* nomen nitide diſerteque non tribuatur; illuſtri tamen Xenophontis, & Cteſiae teſtimonio deprehendiſſe videor, quod facile *Regis* etiam nomen iis temporibus Ciliciae Praefectis Perſarum imperio ſubiectis concedebatur. Etenim Xenophon (*c*) ubi de Cyri minoris expeditione adverſus Artaxerſem Memnonem fratrem exeunte Olymp. 95. ſuſcepta loquitur, ſingulos Ἄρχοντας τῆς Βασιλέως χώρας *Praefectos regiae ditionis* enumerat, atque inter alios Cappadociae Mithridatem (*d*), Thraciae Seuthem, Syenneſin Cili-

(*a*) Libr. II. p. 89.
(*b*) Lib. III. c. 4.
(*c*) Libr. VII. pag. 250.
(*d*) Libr. I. p. 146. 147.

Ciliciae, Pharnabazum Bithyniae memorat. Alibi vero Syennesim ipsum iterum tertioque τῶν Κιλίκων Βασιλέα *Cilicum Regem* fuisse dicit, urbemque Tarsum eius βασίλειον *regiam* appellat; quemadmodum Herodotus (*a*), ubi regiae classis Duces enumerat, qui Olymp. 75. Xersem adversus Graecos dimicaturum sequuti sunt, Syennesim Cilicem Oromedontis filium memorat, qui facile Syennesis huius Ciliciae Regis avus fuit. Ctesias quoque accuratus ille Persicorum Scriptor Artaxersi Memnoni, & Cyro coaevus ait quod utrique fratri favere conabatur Συέννεσις ὁ Κιλίκων βασιλεὺς *Syennesis Cilicum Rex* (*b*). Itaque dubitari non poterit quin, sicuti Mithridati, & Seuthi, quorum maiores initio Satrapae solum, & Provinciarum Praefecti fuerant, regium quoque nomen, cudendaeque pecuniae ius a Persarum Regibus concessum, eorumque posteris conservatum fuit (*c*), ita quoque Syennesi Ciliciae Praesidi *Regis* titulus signandaeque monetae potestas concessa fuerit, quae haereditario veluti iure ad posteros etiam profluxerit. Ergo Arsames ille, qui Darii temporibus Ciliciae praeerat, ac fortasse Syennesis filius, aut nepos fuit, eodem ipso *Regis* titulo ornari, aliorumque eiusmodi Regum exemplo Nummos signare potuit; quemadmodum prorsus temporibus mox insequutis *Tarcondimotus* (*d*) Ciliciae Rex Nummos signavit, quos omnium primus Cl. Maffeius exhibuit, atque erudite illustravit.

Certe in hac hypothesi facile intelligi, & explicari iam poterit cur *Arsamis* Nummus non Persicis, sed Graecis characteribus in Cilicia usitatis exaratus sit; cur Arsames ipse non Persico ritu barbatus, sed imberbis videatur; cur *Regis* titulo, Cappadociae, Ponti, Thraciae, aliarumque Gentium Satrapis Persarum imperio subiectis communi decoretur; cur tiaram eadem

(*a*) Libr. VII.
(*b*) Apud Phot. Cod. 72.
(*c*) Vid. Vaill. Hist. Ponti p. 6.
(*d*) Antiqu. Gall. p. 15.

dem prorſus forma conoidem, & erectam gerat, quae ornatior ſolum in Mitridatis etiam Ponti *Satrapae*, ſimulque *Regis* Nummo conſpicitur (*a*); praeſertim vero cur in adverſa Nummi facie non *Sagittarius*, aut alia Parthicorum, vel Perſicorum Nummorum ſymbola, ſed *Thyrſus* occurrat, qui Bacchi cultum Cilicibus uſitatum exprimat. Ac certe quidem apud Cilicas Bacchi cultum non modo floruiſſe, ſed Nummis etiam inſculpi, vel exprimi conſueviſſe ex duobus Cilicum, vel Tarſenſium Nummis in Muſeo Theupolo (*b*) nuper vulgatis obſervavi, in quibus Idolum, fortaſſe nimirum Bacchus ipſe, Pantherae gradienti impoſitum conſpicitur. Celebre autem eſt Pantheras Baccho ſacras fuiſſe, non modo quod ille a Panthera nutritus diceretur; verum etiam quod Pantherae vino delectari crederentur: unde ab Oppiano Poeta Cilice (*c*) *θῆρες φιλάκρατοι ferae meri amantes* vocantur; atque a Philoſtrato (*d*) Πάρδαλις τȣ̃ Διονύσȣ σύμβολον *Panthera Bacchi ſymbolum* appellatur.

§. V.

(*a*) Spanh. diſſ. VIII. pag. 482, Beger. T. III. p. 8. Geſn. Tab. II. n. 26.

(*b*) Pag. 1303.

(*c*) Cyneget. Lib. IV. ver. 19. 327. & III. ver. 78.

(*d*) In Imag. Lib. I. n. 15. p. 786.

§. V.

Arſames, aliique Armeniae Reges Vaillantio incogniti proferuntur, & varia Scriptorum loca, Urbiumque Graecarum Nummi illuſtrantur.

ERit fortaſſe quiſpiam, qui aut *Regis* nomen, aut cidarim Perſicam *Arſami* Cilicum Satrapae concedi non poſſe arbitretur; adeoque potius Arſamem alium inquirendum eſſe contendat, cui Nummus a Cl. Froelichio vulgatus adſcribi debeat. Non is profecto ego ſum, qui in tanta rerum obſcuritate novum hunc Regem perſpicue certoque deprehendi poſſe confidam; cum ſemper Arſames alius inquiri fortaſſe poſſit, cui Nummus ille conveniat. Libuit tamen hic humanis aequiſque lectoribus Arſamem alium Armeniae Regem Froelichio, ceteriſque incognitum proponere; non modo ut feliciores alii decernant an ipſi potius, quam Cilici, Froelichii Nummus tribui poſſit; verum etiam ut varia Scriptorum loca, atque Urbium Graecarum Nummi opportune illuſtrentur.

Atque, ut ab Arſame Armeniae Rege exordiar, Poliaenus (*a*) ubi de bello loquitur, quod inter Antiochum *Hieracem*, eiuſque fratrem Seleucum *Callinicum* Syriae Regem exarſerat, ait: Α'ντίοχος Σελεύκου τοῦ ἀδελφοῦ ἀποςὰς ἔφυγεν ἐις τὴν μέσην τῶν ποταμῶν. ὅτε (ſive ut in codicibus aliis legitur ὥςε) καὶ αὐτὸν

H τὰ

(*a*) Strategem. Lib. IV. c. 17.

τὰ τῶν Ἀρμενίων ὄρη διελθόντα φίλος ὢν Ἀρσάβης ὑπεδέξατο *Antiochus, cum a Seleuco fratre defecisset, in Mesopotamiam fugit, eumque Armeniae montes transgressum Arsabes ipsius amicus excepit.* Arsabem hunc non privatum, sed Regem aliquem esse oportere Casaubonus, aliique Poliaeni interpretes agnoverunt; sed illi tamen hunc Regem non in Armenia, sed in Cappadodocia, quaerendum esse putarunt; ideoque in Poliaeni textu non *Arsabem*, sed *Artamenem*, aut potius *Ariamnem* Cappadociae Regem intelligendum esse Iustini testimonio freti contendunt. Etenim Iustinus (*a*) easdem illas fraternas discordias memorans ait: *Fratres in mutuum exitium bellum reparant; in eo Antiochus denuo victus multorum dierum fuga fatigatus tandem ad socerum suum Artamenem Regem Cappadociae provehitur. Interiectis diebus, cognito quod sibi insidiae pararentur, salutem fuga quaesivit.. ad Ptolemaeum* Aegypti Regem *hostem decurrit, ab arctissima custodia elabitur, fugiensque a latronibus interficitur. Seleucus quoque iisdem ferme diebus, ammisso regno, equo praecipitatus finitur.*

Ego vero Poliaeni verba neque ad Ariamnem Cappadociae Regem referri, neque *Arsabem* Poliaeni cum *Ariamne* Iustini confundi posse putaverim. Etenim Poliaenus nitide, diserteque testatur quod Antiochus ab Arsabe exceptus fuit, cum is e Syria in Mesopotamiam fugiens Armeniae quoque montes transgressus erat; ideoque demonstrat quod ille ex Mesopotamia non in Cappadociam, sed in Armeniam, quae a Tauro, Masio, & Niphate monte a Mesopotamia dirimitur (*b*), convolavit. Ergo Arsabes ille, qui Antiochum ex Mesopotamia Armeniae montes trasgressum excepit, non Cappadociae, sed Armeniae, Rex erat. Deinde vero, si Iustinus ipse cum Poliaeno conferatur, dubitari certe vix poterit quin a Scriptoribus illis distincta prorsus ac varia Antiochi fuga memoretur. Poliaenus enim asserit quod

(*a*) Lib. XXVII.

(*b*) Strab. Libr. XI. p. 527.

quod Antiochus in Armeniae montibus receptus, quamvis ab innumeris Seleuci copiis premeretur, eas tamen ingenti clade disiecit, κὴ σχῆμα τὸ βασίλειον ἀναλαβὼν ἐπεφάνη δείξας αὐτὸν κὴ ζῶντα, κὴ νικῶντα *regium habitum recipiens apparuit, se vivum, ac victorem ostendens*; idque Poliaenus in prima potius Antiochi defectione contigisse subindicat, quae proxime ad annum V. C. 510. referri debet. Iustinus autem asserit quod Antiochus in Cappadociam *reparato bello*, & *denuo victus*, tertio nimirum deficiens, concessit paullo ante quam e vivis excederet, sive annum 527. quo Seleucus eius frater interiit. Ergo Arsabes ille a Poliaeno memoratus non in Cappadocia, sed in Armenia imperavit; eumque non alio, quam *Regis*, titulo decoratum fuisse eximio quoque Diodori, ac Polybii loco deprehendi potest, quo perspicue erudimur iis temporibus in Armenia Reges imperasse.

Certe Diodorus (*a*) ubi Cappadocum Regum seriem, atque historiam contexuit, memorat Ariarathem Cappadociae Regem anno 2. Oly. CXIV. ab Eumene Macedonum duce superatum, & occisum esse (*b*); eiusque filium Ariarathem, qui in Armeniam fugerat, post Eumenis, ac Perdiccae mortem copiis ab *Ardoate* Armeniae Rege acceptis paternum Armeniae regnum recuperasse. Deinde narrat Diodorus Ariamnem Ariarathis huius filium Ariarathi filio suo Stratonicem Antiochi Dei filiam uxorem quaesiisse; quemadmodum Ariarathes alius eius filius Antiochidem Antiochi filiam duxit, ex qua *Mithridatem*, alioque nomine *Ariarathem* & ipsum quoque Cappadociae Regem suscepit. Coniugium autem ipsum ab hoc Ariarathe cum Antiochide Antiochi filia initum Appianus (*c*) etiam memoravit; idque contigisse dicit postquam Annibal ad Antiochum confugerat, isque bellum adversus Romanos meditabatur;

(*a*) Lib. XXXI. ecl. 3. & Appian. Syr. p. 175.
(*b*) Diod. Lib. XVIII. c. 16.
(*c*) Syriac. pag. 88.

tur; ideoque, ut Eumenem quoque Pergami Regem ſibi devinciret, filiam reliquam ipſi deſpondit, quam tamen Eumenes Romanis addictus ducere recuſavit.

Eiuſmodi vero connubiorum hiſtoria ſplendidam plane facem ſuppeditat, qua obſcurior quidam Polybii locus intelligi profecto poſſit, qui non Harduino ſolum, ſed ipſi quoque Froelichio facile impoſuit. Narrat Polybius (a) quod cum Antiochus quidam obſidere moliretur Ἀρμόσατα *Armoſata*, ἣ κεῖται πρὸς τῷ καλῷ πεδίῳ καλουμένῳ μέσον Εὐφράτου, καὶ Τίγριδος, *quae urbs media inter Euphratem, ac Tigrim ſita eſt, in campo, qui pulcher vocatur*, Xerſes ipſius Urbis rex initio quidem fugere conſtituerat; deinde vero veritus ne capta regia univerſum quoque regnum ab hoſtibus diriperetur, Antiochum Regem adivit, ut pacem cum illo componeret. Quamvis autem Antiocho amici ſuadere niterentur ne Xerſem Regem adhuc aetate florentem dimitteret; ſed potius Armeniae regnum ipſi ereptum Mithridati, qui ex Antiochi ſorore natus erat, tribueret; Antiochus tamen non modo Xerſi regnum reſtituit, maximam tributorum partem, quae ſibi a Xerſis patre debebatur, condonavit, ſed inſuper etiam Antiochidem ſororem ſuam ipſi nuptui conceſſit. Perſpicuis his characteribus maniſeſtiſſime apparet quod Antiochus ille, qui Antiochidem ſororem ſuam Ariarathi Cappadociae Regi deſponderat, & ſororem aliam, quae fortaſſe Eumeni Regi deſtinata fuerat, Xerſi Armeniae Regi conceſſit, non alius profecto fuit, quam Antiochus cognomento *Magnus*, qui in Syria ab anno V. C. 530. ad annum uſque 566. regnavit, ac bellum adverſus Romanos anno V. C. 560. moliri coepit. Ergo Xerſes Armeniae Rex circa annum ipſum V. C. 560. adoleſcens adhuc florebat.

Exinde vero deprehendi facile poterit Cl. Froelichii error, qui ſuperiorem Polybii locum de Xerſe celebri

(a) Excerp. de Virt. p. 1380.

lebri illo Persarum Rege intellexit. Etenim, cum prius *Arsamosata* Armeniae urbem a Tacito, & Ptolemaeo memoratam ab *Arsame* Darii patre, sive potius a Dario Arsamis filio conditam, aut nomen sortitam coniecisset (*a*), mox coniecturam illam *ratione temporis, & nominis caussa* refelli dixit (*b*): quod nimirum ex Polybio urbs illa *iam Xersis tempore*, ideoque ante Arsamem Darii Codomani patrem, extabat; eaque non *Arsamosata*, sed *Armosata* vocaretur. Sed de vero quidem urbis nomine inferius differetur; de tempore vero, quo Xerses ille a Polybio memoratus regnavit, ambiguum illud *Xersis* nomen doctissimo Viro fraudi fuisse iam vidimus, ut illum ab anno V. C. 560. ad 274. revocaret. Interim vero id veluti certum, atque exploratum constitui iam poterit quod circa annum ab V. C. 450. *Ardoates*, circa 510. *Arsabes*, circa 560. *Xerses* in Armenia imperabat; & quemadmodum Ardoates, & Xerses perspicue diserteque a Scriptoribus *Reges* vocantur, ita quoque titulus ipse Arsabi concedi debet; nihilque esse potest quin Ardoates Arsabis, & Arsabes Xersis pater dicatur. Itaque, licet Vaillantius (*c*) Armeniae regnum ab Artaxia, & Zadriade institutum asserat, idque Vaillantio duce ego quoque iam dixerim, perspicuum est tamen quod antiquiores Reges alii Vaillantio prorsus incogniti in Armenia imperarunt; ideoque facile, Xerse Rege, vel defuncto, vel expulso, Armenia ab Antiocho Magno occupata fuit; moxque Artaxias, qui ipsi praefectus fuerat, ab Antiocho Rege deficiens regnum sibi vindicavit, quod prius Arsabes avito, ac haereditario iure obtinuerat, & Xersi fortasse filio reliquit.

Atque hactenus quidem hunc Regem a Poliaeno memoratum ego quoque vulgatum Poliaeni textum sequutus *Arsabem* appellavi. Sed nullus fere nunc dubito,

(*a*) Pag. 26.
(*b*) Pag. 27.
(*c*) Pag. 399.

to, quin ille vero, suoque nomine *Arsames* appellari iam debeat. Etenim in pluribus aliis Poliaeni locis ubi depravate nunc legitur Ἀρσάβης *Arsabes*, ubique sane Ἀρσάμης *Arsames* restitui debet; neque aliunde error in Poliaeni textum saepius irrepsit, nisi quod ex affini litterarum sono exscriptores ubique *Arsabem* pro *Arsame* exararunt. Certe Poliaenus (*a*) Arsamis Persarum Satrapae Strategemata exponens ipsum quinquies *Arsabem* appellavit; cum tamen ille *Arsames* vocandus esset, non modo quod Vulteius Interpres *Arsamen* in suo Codice legerat, & *Arsamis* nomen in Capitum indice, qui Poliaeni Libro praefigitur, exprimatur; verum etiam quod idem ille Satrapa ab Herodoto non alio, quam *Arsamis*, nomine designatur. Quemadmodum ergo in iis Poliaeni locis solo Scriptorum vitio *Arsabes* nomen pro *Arsame* semper irrepsit; ita quoque vix ullus dubitandi locus supererit quin in superiori quoque Poliaeni loco pro *Arsabes* verum *Arsamis* nomen restitui debeat; ut proinde novus alius *Arsames* habeatur, cui facile Froelichii Nummus Persica vel Armeniaca tiara insignis concedi, & *Arsamosata*, urbis nomen, aut ab illo, aut ab alio ipsi cognomine deduci possit.

Ac certe quidem quod urbs illa, in qua Xerses Antiochi tempore degebat, non *Armosata*, sed *Arsamosata* vocanda sit, ex Ptolemaeo (*b*), & Tacito (*c*), perspicue apparet, a quibus nitide constanterque *Arsamosata* vocatur; quemadmodum Tacitus ipse *Arsametem* Armeniae fluvium semel iterumque memorat, qui facile ab *Arsame* quodam nomen obtinuit, sicuti *Cambyses* fluvius, & *Cambysene* regio a *Cambyse* nomen acceperat. Quinetiam vetus ipsa Pliniani (*d*) codicis lectio facilius hoc nomen confirmat, cum ibi *Arsamote* legatur: quae sane vox ad *Arsamosata*, quam ad *Arsamota*, propius accedit. Harduinus quidem hunc Plinii locum inge-

(*a*) Libr. VII. c. 28.
(*b*) Geogr. Lib. V. c. 13.
(*c*) Annal. Lib. XV. c. 10.
(*d*) Libr. VI. c. 9.

ingenio suo refingit, ibique *Armosata* legendum asserit: non modo quod urbs illa sic a Polybio vocetur; verum etiam quod in Mediceo M. Aurelii Antonini Nummo ΑΡΜΟΣΑΙΤΤΗΝΩΝ legatur. Sed, quod ad Polybii locum attinet, ego plane non video cur ipsius textus constanti Ptolemaei, Taciti, ac Plinii quoque testimonio praeferri debeat; cum praesertim suspicari fortasse quis possit *Armosata* Polybii ab *Arsamosatis* Taciti distingui posse. Certe Plinius asserit *Arsamoten Euphrati proximum* oppidum fuisse, *Tigri Carcathiocerta*; Ptolaemaeus autem *Arsamosata* prope Taurum montem inter Euphratem, & Tigridem, ac Polybius inter amnes illos veluti mediam collocavit; unde, sicuti in Armenia ipsa tum *Artaxata*, tum *Artaxiasata* distinctae prorsus urbes habebantur (*a*), ita quoque facile tum *Armosata*, tum *Arsamosata* reperiri poterant; ut proinde nihil in Taciti, ac Ptolemaei textu corrigi possit, aut certe *Arsamosata* Armeniae urbs expungi non debeat. Gravius est certe quod Holstenius, Spanhemius (*b*), Cellarius (*c*), atque Harduinus ipse ex M. Aurelii Nummo deduxit, in quo legendum putaverant ΑΡΜΟCΑΙΤΤΗΝΩΝ, sive ΑΡΜΟCΑΤΤΗΝΩΝ; quamvis Harduinus hunc Nummum ideo sibi suspectum fuisse dixerit (*d*) *quod M. Antoninus Armeniam, aut Orientem non vidit, sed L. Verus frater, qui ex ea caussa* ARMeniacus, PARThicus *appellatur; Marcus autem Antoninus* GERManicus, & SARMaticus *tantum, ex Occidente non progressus*. Quo certe loco, ut id obiter moneam, Harduinus praeconceptae iam opinionis studio ita abripitur, ut in his omnibus perspicue aberret. Quis enim ignoret Nummos Caesaribus ab iis etiam Urbibus cudi consuevisse, quas ipsi nunquam inviserant; adeoque prorsus immerito Arsamosatenorum Nummum ideo in dubium

(*a*) Strab. Lib. XI. p. 528.
(*b*) Pag. 903.
(*c*) Geogr. antiq. Tom. II. p. 329.
(*d*) Emend. ad Plin. Lib. VI. n. 32.

bium vocari quod M. Aurelius nunquam Armeniam, aut Arſamoſatenorum urbem inviſerit? Ubi vero mox ſubdit Harduinus quod Lucius quidem *Armeniacus*, & *Parthicus*, ſed M. Aurelius tamen *Germanicus*, & *Sarmaticus* TANTVM *appellatur*, plurimis certe Lapidibus, ac Nummis ille revinci poteſt, in quibus M. Aurelius ipſe *Armeniacus* (*a*), *Armeniacus Parthicus* (*b*), *Armeniacus Medicus Parthicus* (*c*) vocatur; ac, ne exemplis ipſis hic immorer, quorum pleraque Harduini quoque temporibus vulgata fuerant, ipſo quoque Capitolini (*d*) teſtimonio deprehendiſſe poterat Harduinus quod M. Aurelii Antonini, & L. Veri auſpicio *geſtae ſunt res in Armenia proſpere per Statium Priſcum Artaxatis captis, delatumque Armeniacum nomen* VTRIQVE *Principum*. Quamvis tamen hic Aurelii Nummus, qui temere ab Harduino, levibuſque ſolum, ac falſis indiciis in dubium revocatur, ſincerus ſit; nihil eſt tamen quod ex illo exſculpi poſſit ut Armeniae urbis nomen ab Harduino propoſitum, atque emendatio in Plinii textu ab illo tentata defendatur. Etenim, ut Vaillantio (*e*) duce Harduinus ipſe iam noverat, in M. Aurelii Nummo non ΑΡΜΟϹΑΤΤΗΝΩΝ, ſed ϹΑΙΤΤΗΝΩΝ. ΕΡΜΟϹ *Saittenorum*. *Hermus* legi debet; ideoque Nummus non ad Armeniam, ſed ad Saittenos *Saittes* in Lydia urbis cives Hermo fluvio proximos, referri debet; & quidquid in ſuperiori Plinii loco Harduinus adnotaverat, perſpecto iam ipſius aliorumque errore expungendum erit. Haec autem omnia opportune obſervavi non ut quidpiam Cl. Harduino, admirabilis certe ingenii Viro, detractum velim; ſed ut verum urbis noſtrae nomen a Tacito, Ptolemaeo, & Plinio propoſitum aſſeratur; ſimulque exemplis etiam iſtis appa-

reat

(*a*) Vid. Muſe. Theup. p. 190. 194. 509. Geſn. Tab. CV. n. 45. 46. 47.

(*b*) Muſ. Theupol. p. 195. 569.

(*c*) Gruter. pag. 258. 260. & Murat. p. 240. 241.

(*d*) In Marco.

(*e*) Numm. Graec. pag. 56.

reat quam facile profecto sit in obscurioribus hisce Nummis explicandis aberrare; ubi praesertim peculiaris quaedam opinio praeconcepta iam fuerit, quae tacito quodam pondere abripiat ut ad illam uberius asserendam plurima, quamvis mire dissita, referantur.

Illustre vero exemplum unum, aut aliud afferre nunc libet, ut Graecae quaedam urbes hactenus incognitae Nummorum praesidio demonstrentur, eiusque industriae, ac laboris specimen aliquod habeatur, quo iampridem centum fere & quinquaginta Graecas urbes alias inveni, quarum Nummi in Libris editi reperiuntur; ac ipsarum tamen nomen in accurata Populorum, ac urbium serie ab Harduino contexta desideratur.

Eruditissimus D. Cary ita novam Regum illorum seriem, qui in Thracia, & Bosphoro Cimmerio imperarunt, disposuit, ut in eximio prorsus ipsius Opere, quod superiori anno 1752. in lucem prodiit, sive penitioris historiae cognitionem, sive Nummorum peritiam, sive nitorem, & elegantiam spectaveris, nihil prorsus optari possit. Etenim singulos Regum illorum Nummos mire hactenus confusos nitida certaque serie digessit, brevemque ipsorum historiam accurate nobis exposuit. Itaque, cum is ad Cotym V. Thraciae Regem pervenit, singularem plane Nummum exhibuit (a) cuius ectypam imaginem a Cl. Richtero *Electoralis* Saxonici Musei Praefecto acceperat, quippe qui Nummum ipsum vel ad Cotym V. vel ad cognominem alium Thraciae Regem spectasse crederet. Ac certe in antica Nummi facie Bacchi caput hedera coronatum conspicitur; in adversa vero Hercules stans clavam dextra demissam sustinens. In dextra huius areae parte litteris superne descendentibus legitur ΧΑΡΑΚΤΗ, in sinistra ΚΟΤΥΟϹ. Quamobrem, cum Cl. Editor observasset utrumque Nummi typum eadem prorsus forma in Thasiorum Nummis occurrere, ac Thasum insulam

(a) Pag. 76.

ſulam Thraciae proximam, Thracumque Regum imperio ſubiectam fuiſſe, felici nativaque coniectura deduxit quod Nummus ille in Thaſo inſula percuſſus, eique Cotyos in Thracia, ac Thaſo imperantis nomen inſcriptum fuerit. Hinc vocem aliam ita perſpicue certoque ſupplendam aſſerit, ut in ipſa legatur ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΚΟΤΥΟϹ; perinde quaſi diceretur *Nummus Cotyis*, vel *Moneta Cotyos*, ſicuti in Romanis Nummis ſaepiſſime legitur *Moneta Auguſti*, *Moneta Caeſaris*, *Moneta Urbis*.

Si tamen quidpiam doctiſſimi Viri ſententiae reponere liceat, eximium hunc Nummum neque ad Thaſios, neque ad Cotyn ullum Thraciae Regem; ſed ad *Chabacten* Ponti, vel Amiſenae regionis urbem ſpectaſſe cenſeo. Ac initio quidem obſervari velim quod ſolo ΚΟΤΥΟϹ nomine, ubi tum Regis titulus, tum effigies omittatur, non Rex, ſed Magiſtratus aliquis facilius indicatur. Optime quidem novi quod in aliis etiam Regum horum Nummis a Cary quoque prolatis non aliud, quam ΚΟΤΥΟϹ *Cotyos*, & ΣΕΥΘΟΥ *Seuthis* reperitur, iique Nummi ad eiusmodi nominis Reges referri debent. At in iis non ſolum, purumque nomen, ſed ipſe quoque Regum vultus, aut caput diademate ornatum conſpicitur, eoque indicio, vel nota ſatis exprimitur quod illa nomina non ad alios, quam Reges ipſos, referri debent. Ubi vero ſolum nomen occurrat, quis ad Regem potius, quam ad Magiſtratum, referendum eſſe demonſtret? Certe in Cumaeorum Nummo (*a*) legitur ΣΕΥΘΗΣ, in Lacedaemoniorum (*b*) ΑΓΕΣΙΛΑΟΣ, in Achaeorum (*c*) ΠΑΝΔΙΟΝΟΣ, nec tamen ullus, opinor, ibi *Seuthem*, aut *Ageſilaum*, aut *Pandionem* Regem agnoſcet. Deinde vero quis inſolita phraſi, quae ſane nuſpiam alibi occurrit, *characteris* nomine *Monetam* exprimi, aut in Graecis Nummis

(*a*) Muſ. Theupol. p. 1261.
(*b*) Geſn. Tab. 37. n. 9.
(*c*) Tab. XIV. num. 3.

mis *Monetae* nomen ipsius symbolis destitutum supponat; praesertim cum in Latinis *Monetae* quidem nomen, sed una quoque *Monetae* Deae vultus, eiusque symbola occurrant? Denique in singulis Thasiorum Nummis insulae, aut urbis nomen exaratum conspicitur; nihilque caussae esse potuit cur in nostro Nummo in ea areae parte, quae vacua erat futura, *character*, insueta nempe, ac inutilis vox, insculperetur; insulae vero nomen, aut certe *Regis* titulus omitteretur. Ergo, nisi mea me fallit opinio, levi facilique mutatione vel ΧΑΒΑΚΤΗ, vel ΧΑΒΑΚΤΗΣ legi debet; eoque nomine non aliud, quam urbs illa designatur, in qua Nummus cusus fuit.

Eiusmodi vero Graecam urbem Scriptoribus omnibus ignoratam in Ponto prope Amisum collocandam esse ex aliis ipsius Nummis observavi. Etenim Haymus (*a*), & ex illo Gesnerus (*b*) Nummum profert, in cuius antica parte scutum octogonum squammis contextum, ac puellae faciem in umbilico exhibens reperitur; in adversa vero Victoria gradiens sinistra palmae ramum humero impositum, ac dextra coronam gerens cum epigraphe ΧΑΒΑΚΤΩ. Cum uterque typus etiam in Amastridis, Sinopes, & Amisi Nummis occurrat, nullus dubito quin *Chabacte* urbs aliarum instar in Ponto collocanda sit. Idem prorsus ex alio Nummo deduci debet, in cuius principe parte caput viri galeatum, in adverso clava erecta cum vinculo, & epigraphe ΧΑΒΑΚΤ. Itaque, cum eadem Nummi facies, ac typus in Amisi Nummo apud Gesnerum (*c*) habeatur, urbs Chabacte non alibi, quam in Ponto, agnosci poterit; cum praesertim Strabo (*d*) in Amisena Ponti regione ΧΑΒΑΚΑ urbem memoraverit; ideoque in ipsius textu vel Χαβάκτη vel Χαβακτα rescribi possit,

(*a*) Tom. II. pag. 140.
(*b*) Tab. 83. n. 14.
(*c*) Tab. IX. n. 6.
(*d*) Libr. XII. p. 548.

ſit, ut ipſius textus cum nomine tribus hiſce Nummis inſcripto conſpiret. Quandoquidem vero Chabacte non in Thracia, ſed in Ponto reperiebatur, exinde quoque apparet quod *Cotyos* nomen non Thraciae Regem, ſed urbis Magiſtratum ſignificat; quemadmodum prorſus in plurimis aliarum urbium Nummis, ut Apamaenſium, *(a)* Agyrinaeorum *(b)*, & Epirotarum *(c)* Magiſtratus nomen ſine ullo titulo, vel dignitatis nota, & patrio quidem caſu ſaepius exprimitur. Quod vero Bacchus, & Hercules huic Nummo inſculpti fuerint, id unum oſtendit quod Heroes illi, vel Dii in Amiſena regione, vel Ponto colebantur, non vero quod Nummus ipſe ad Thaſios referri debeat; cum praeſertim eadem Bacchi *(d)* facies hederacea corona inſignis in Hiſpanicae quoque urbis Nummo occurrat; eiusque cultus in ſingulis fere regionibus floreret.

Quemadmodum vero ſuperior Nummus Graecae urbis nomen leviter depravatum exhibet; ita quoque, ſi nomen huic alteri inſcriptum rite emendetur, duas urbes alias oſtendet, quae ceteris adiungantur. In Muſeo Muſelliano *(e)* argenteus Nummus occurrit, in cuius antica parte caput mulieris turritum, in adverſa ſpica erecta conſpicitur cum epigraphe ΑΡΤΑΚΑΙΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩC. Editor interpretatur *Metropolis Artacleorum*, quamvis in titulo legiſſet *Artaclu*, & Cl. Maffeius *(f)*, qui ſimilem Nummum in Gallia viderat, ipſum ad *Artacam* Parthiae urbem ſpectaſſe coniecit, quae ab Arriano *(g)* *Artacoana* vocatur.

Ego vero vix dubitem legendum eſſe ΑΡΤΑΚΑΙΩΝ, ideoque hunc Nummum ad *Artacem* Phrygiae urbem,

ac

(a) Geſn. Tab. X. n. 32.
(b) Tab. I. n. 20.
(c) Tab. XI. num. 1. 2. ec.
(d) Geſner. Tab. 85. n. 13.
(e) Tab. IV. n. 9.
(f) Antiq. Gall. pag. 111.
(g) Libr. III. c. 25.

ac Milesiorum coloniam Straboni *(a)*, & Stephano memoratam referendum esse. Quamvis enim eius civis apud Stephanum Ἀρτακεὺς, vel Ἀρτακηνὸς, vel Ἀρτάκιος vocetur; facile tamen Ἀρτακαῖος etiam vocari ille potuit; quemadmodum gentilia haec nomina Nummis insculpta a Stephani legibus saepius abludunt. Longe difficilius foret exponere cur *Artace* ipsa Cyzicenae regionis urbs *Metropolis* appelletur. Facile tamen aut Metropolis urbis honorem huic aliquando concessum suspicari quis possit; aut certe potius censere *Metropolis* nomine urbem aliam indicari, quae cum *Artace* societatis foedere coniuncta foret. Ac certe quidem in Phrygia ipsa urbem quandam *Metropolis* nomine vocatam reperiri testatur Strabo *(b)*, Athenaeus *(c)*, Plinius *(d)*, ac Stephanus, qui duas cognomines urbes in Phrygia memorat; quarum tamen altera non ad Phrygiam, sed ad Ioniam, sive Lydiam spectavit. Phrygiae huius *Metropolis* Nummus ab Holstenio exhibetur cum turrito Matris Deum capite, & epigraphe ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΑΣ *Metropolis Sacrae*. Itaque, nisi *Metropolis* nomine *Artaces* titulus intelligatur, in hoc uno Musellii Numismate duarum Graecarum urbium nomina exsculpi poterunt.

In eodem illo Museo *(e)* Nummus aereus exhibetur, in cuius antica parte caput laureatum, in adversa equus stans sinistro pede anteriori elato: prope collum palmae ramus e terra assurgens; in dextra gyri parte ΑΝΙΝΗΣΙΩΝ, hoc est, ut Cl. Editor interpretatur, *Aninesiorum*...

Quum urbis huius nomen prorsus incognitum sit, suspicor aut in Nummo, aut in ipsius imagine mendum

(a) Libr. XII. p. 576.
(b) Loc. cit.
(c) Lib. XIII. c. 4.
(d) Lib. V. c. 29.
(e) Tab. IV. num. 4.

dum aliquod irrepsisse, adeoque facile legendum esse ΑΜΝΗΣΙΩΝ *Amnesiorum*; ut proinde Nummus ipse ad *Amnisum* Cretae urbem referatur. Etenim, licet urbs illa ab Homero *(a)*, Pausania *(b)*, Apollonio *(c)*, Strabone *(d)*, & Stephano Α'μνισὸς *Amnisus* vocetur, facile tamen a Scriptoribus aliis, atque incolis Α'μνησὸς *Amnesus* appellari illa potuit. Certe Homerus, Apollonius, & Strabo *Eilithyam*, sive Lucinam ibi natam, aut cultam esse testantur. At Nonnus *(e)* hoc ipsum memorans *Amnessum* urbem vocavit:

Α'λλ' ὅτε Δικταίης κορυβαντίδος ὑψόθι πέτρης
Γείτονος Α'μνησσοῖο λεχώιον ἔδρακεν ὕδωρ.

Sed postquam Dictaeae Corybantem super petram
Vicini Amnessi puerperiam vidit aquam.

Ita prorsus Hesychius *Eilithyam* ipsam non *Amnisiam*, sed *Amnesiam* vocatam fuisse dicit; Α'μνησία. ἡ Ε'ιλιθυα. Itaque, si urbs ipsa fluvio, portu, ac Lucinae fano celebris Α'μνησος aliquando vocata fuit, eius cives Α'μνήσιοι vocandi sunt, ideoque Nummus cum epigraghe ΑΜΝΗΣΙΩΝ ad illos referendus erit.

Haymus *(f)*, & Gesnerus in Virorum Illustrium *(g)* Nummis exhibent Nummum, in cuius priori facie viri vultus cum galea cristata conspicitur, in adversa parte hircus stans cum epigraphe ΣΑΜΑΙΩΝ; idemque Nummus etiam in Museo Theupolo *(h)* describitur, ibique *Samiorum* Nummus vocatur. At Nummus ille non ad *Sa-*

(*a*) Odyss. L. XIX. v. 188.
(*b*) Attic. c. 18.
(*c*) Lib. III. v. 875.
(*d*) Lib. X. pag. 328.
(*e*) Dionys. Lib. VIII. ver. 114.
(*f*) Tom. II. pag. 72.
(*g*) Tab. II. num. 20.
(*h*) Pag. 1292.

Samum insulam, eiusque urbem *Samon*, sed ad Cephilleniam, vel Samen insulam referri debet, cuius princeps urbs erat *Same* a Thucydide (*a*), Livio (*b*), Plinio (*c*) memorata. Quemadmodum ergo urbs illa a Plinio, ac Livio *Same*, ita eius cives a Thucydide Σαμαῖοι, a Livio *Samei* vocantur; ideoque Nummus iste ad *Samios* referri certe non poterit, quorum Nummi diverso prorsus typo, veroque ΣΑΜΙΩΝ *Samiorum* nomine distinguuntur. Ita prorsus ad hanc ipsam *Samen* referendum arbitror Nummum, qui a Goltzio, Harduino, & Gesnero (*d*) ad *Samios* revocatur. In antica eius facie viri barbati vultus conspicitur cum epigraphe CΑΜΕΙΩΝ ΔΗΜΟC; in adversa Mercurius caduceum sinistra, dextra marsupium tenens cum vocibus in gyrum dispositis ΕΠΙ ΑΙΑΝΔΡΟΥ ΙΕΡΕως: quod nimirum Urbs illa *Sacerdotis* nomen Nummis inscriberet, ac Mercurium emporii praesidem veneraretur. Quamvis autem *Samei* urbe diruta a M. Fulvio Consule sub corona venierint, adhuc tamen Plinii aetate tria oppida habebant; ideoque in Nummo Δῆμος Σαμείων *Populus Samaeorum* vocatur.

Denique inter alios Antiochi Commagenorum Regis Nummos unus habetur (*e*) cum epigraphe ΛΑΚΑΝΑΤΩΝ circa *Scorpium*, consuetum nempe Commagenorum insigne, disposita. Nullus hic dubito quin urbis alicuius Scriptoribus omnibus incognitae nomen ibi delitescat. Quandoquidem vero in Antonini Itinerario semel iterumque ponitur (*f*) *Lacotena*, quae a Samosatis, principe Commagenes urbe, 50. passuum millibus distabat, fortasse in Antonini, & Ammiani (*g*) quoque textu pro *Lacotena* rescribi poterit *Laconate*, seu *Lacanate*.

Sed

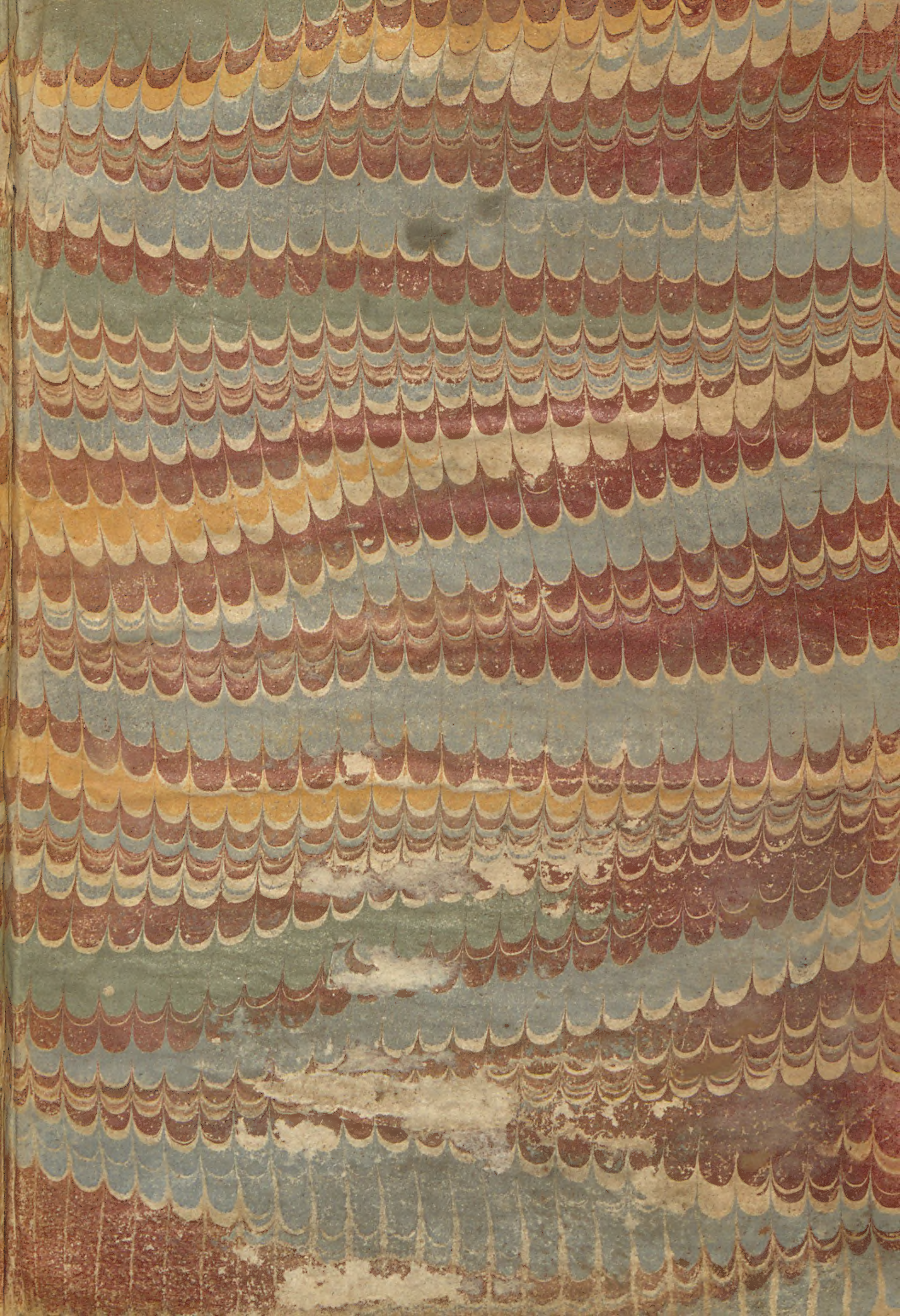
(*a*) Lib. II. c. 30.
(*b*) Lib. XXXVIII. c. 28. 29.
(*c*) Lib. IV. c. 19.
(*d*) Tab. LIX. num. 3.
(*e*) Haym. Tom. I. pag. 110. Gesn. Reg. min. Tab. I. n. 23. Mus. Theup. p. 1202.
(*f*) Pag. 210. 215.
(*g*) Libr. XXI. c. 31.

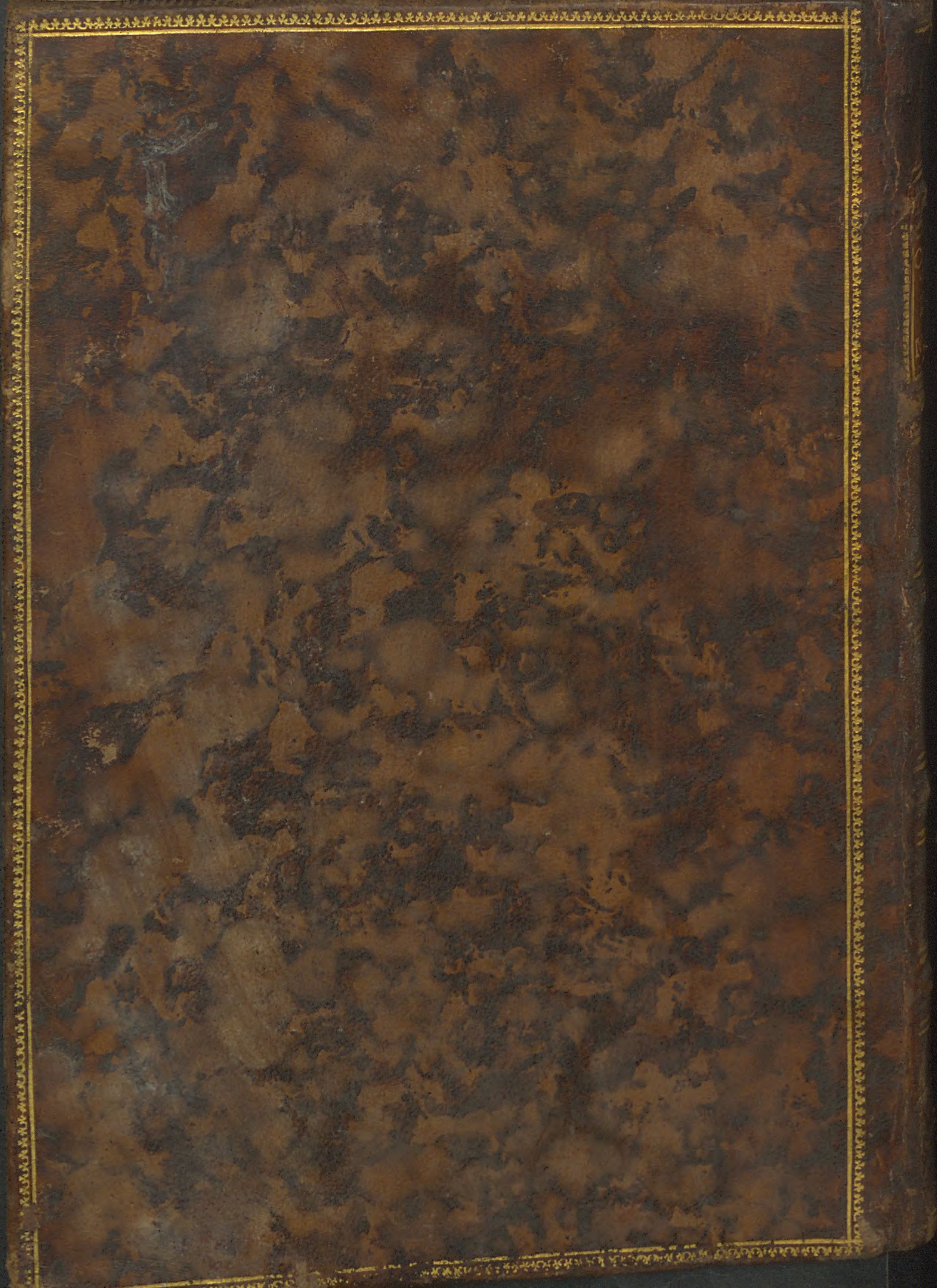
Sed a Minnisari, aliorumque Regum Nummis, quos illustrandos susceperam, longius fortasse, quam par fuerat, aberravi. Itaque manum e tabula iam retraham, cetera opportunius traditurus ubi integram illam urbium Graecarum seriem exponam, quarum Nummi Harduino incogniti ex variis Scriptoribus affulserunt.

F I N I S.

CORS
DE
MED

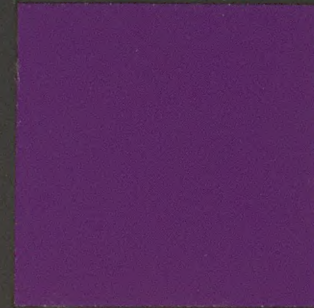
colorchecker CLASSIC

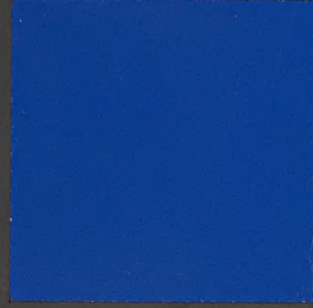

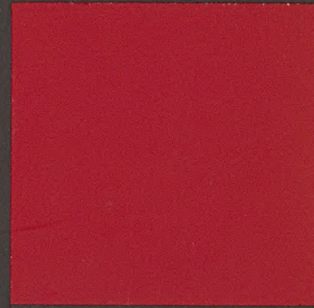

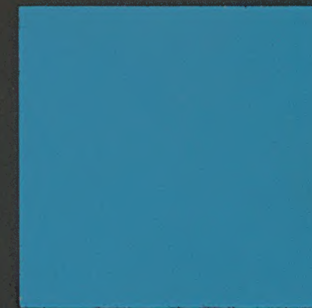

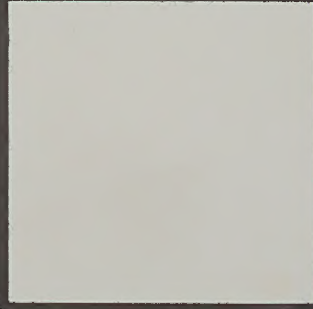
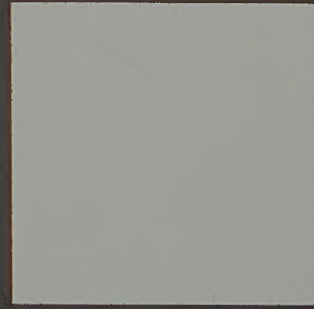
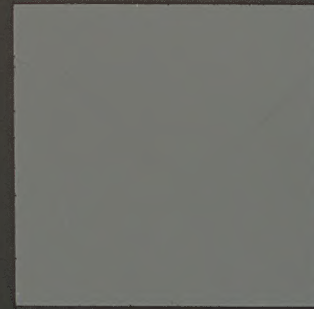
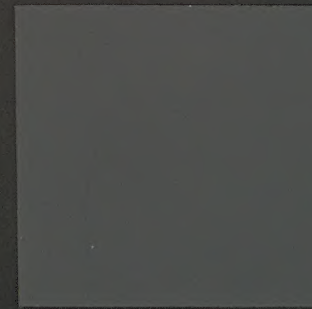
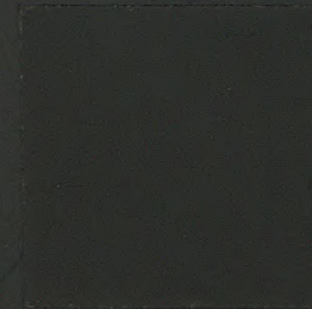

calibrite

mm